

VAN SPRUIT TOT BOOM

DOOR
A.J. HOOGENBIRK

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

VAN SPRUIT TOT BOOM

EEN GESCHIEDENIS

DOOR

A. J. HOOGENBIRK

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

I.

MORGENLICHT EN NEVEL.

't Was in den zomer van het jaar 1715 en 't waren, althans in de natuur, heerlijke dagen voor het zonnige Zweden, waar in den warmen tijd de zon bijna heel den dag schijnt, en in het zuiden alles heerlijk groeit en tiert, dat het een lust voor de oogen is.

In dit zuiden van Zweden ligt het dorp Stenbrohult. Daar willen we eens een kijkje nemen.

Midden in het dorp, dicht bij de kerk, staat een eenvoudig huis. 't Is de pastorie, waar de dominee met vrouw en kinderen woont. Heeft het gebouw al weinig bijzonders, zeer trekt onze aandacht de heerlijke boomgaard, die er bij is, en de groote, fraaie tuin. De boomgaard lokt door zijn heerlijke vruchten, de tuin door de fraaie bloemen en lieflijke wandelpaden. Wie hier woont moet wel een liefhebber zijn van de natuur.

Dat bespeuren we ook, als we naar binnen gaan.

't Is ochtend, even na het ontbijt. Maar de zomerzon van den langen dag heeft reeds vroeg gescheenen, en de dominee, die van vroeg opstaan houdt, heeft al vrij wat afgedaan. Thans is hij, volgens zijn

gewoonte na het ontbijt, een poosje in den tuin, dien hij gedeeltelijk zelf verzorgt, niet alleen voor zijn genoegen, maar ook al omdat er niet veel uitgaven voor een tuinman op zijn klein inkomen kunnen overschieten. Doch de predikant is tevreden met het deel hem van den Heer beschikt, en heeft tevens de bloemen en planten lief, die hij trouw verzorgt. Zijn tuin is zijn lust en zijn ontspanning.

Al spoedig bemerken we, dat de dominee niet alleen is. Niet ver weg bespeuren we een kleinen, aardigen jongen van een jaar of acht, die met een gietertje in de hand druk bezig is aan de bloemen de noodige verkwikking te geven. We behoeven niet lang te staren om te bemerken, dat de knaap het zoontje van den predikant moet zijn: de gezichtstrekken wijzen het uit.

»Ben je haast klaar met dat rozenbed, Karel?«
hooren we den dominee roepen, »kom dan eens even hier.«

Dadelijk, vader, nog even maar; ze staan zoo droog.«

Een oogenblik later kwam Karel aanloopen. Hij had een hoogroode kleur, daar hij zich zoo wakker had geweest bij het besproeien van zijn planten. Was vader een liefhebber van bloemen, het zoontje niet minder.

Kijk Karel,« zei vader, »ik ben bezig met bloemen te verplanten. Dat is geen gemakkelijk werk. Doet men het niet goed, dan sterven de bloemen er van of zij gaan aan het kwijnen. Nu moet je eens goed zien, hoe ik het doe; dan kun je er later bij helpen, of als je wat grooter zijt, het zelf ook doen.«

De kleine jongen behoefde eigenlijk de vermaning niet. Want met alle aandacht stond hij een tijd lang gade te slaan wat vader deed, en hoe het toeling. Hij deed weldra zooveel vragen, dat vader werk had dat alles te beantwoorden. Toen het afgeloopen was mocht Karel nog een oogenblik in den tuin blijven, om wat mooie bloemen voor moeder te plukken. Daarna ging hij met vader de pastorie binnen, om daar nog ander onderwijs te ontvangen dan in het kweeken van planten.

Ge moet namelijk weten, dat de dominee, die graag wilde dat zijn zoon hem als prediker zou opvolgen, en een geleerd man worden, zelf den kleinen Karel onderwees. Wel was er te Stenbrohult een school, maar het onderwijs, dat men daar ontving, was niet voldoende voor een jongen, dien vader liefst op zijn tiende jaar reeds zou zien beginnen aan het Latijn en andere moeilijke dingen. Elken dag kreeg Karel les, en al had hij ook vrij veel te leeren, hem bleef toch nog tijd genoeg over om te dolen door tuin en veld en hof, en zich bezig te houden met de bloemen en de planten. Want die had hij liever dan ook het mooiste Latijnsche gedicht of eenig wiskundig vraagstuk.

* * *

De dominee, dien we zoo in zijn tuin te Stenbrohult bezig zagen, woonde daar nog niet vele jaren. Hij was eerst vicaris of hulpprediker geweest in de Luthersche Kerk te Rosholt, een plaatsje in Schmanland, een gewest in het Zuiden van het koninkrijk Zweden. Dit land, ge moet dat wel onthouden, met het oog op hetgeen volgt, was toen veel grooter dan

thans. Want o.a. Finland behoorde er toe, dat nu sinds een eeuw onder Russisch gezag staat. In Rosholt was den 23en Mei van het jaar 1707 de kleine Karel geboren, de oudste der kinderen die het gezin nu telde.

Als gij den dominee naar zijn naam hadt gevraagd zou zijn antwoord geweest zijn : Nils Linnaeus *). Dien naam had hij van zijn voorouders geërfd. Hoe zij eigenlijk oorspronkelijk heetten, kan ik u niet zeggen. Maar zij hadden een bij- of toenaam aangenomen, ontleend aan een voorwerp uit de natuur, wat destijds in Zweden veel gebeurde.

Er stond namelijk op de hoeve, waar de kleine Karel het levenslicht had aanschouwd, een mooie, groote lindeboom. Of die er nog staat weet ik niet ; wel dat de boom en den dominee en zijn zoon vele jaren heeft overleefd.

Naar dien boom nu hadden de voorouders van Karel zich een toenaam gegeven. Maar zoo heel gewoon Linde of Lindeboom, dat was niet fraai genoeg. Dus maakten zij er iets Grieksch of Latijnsch van, en noemde zich de een Tylander, de ander Lindelius, de derde Linnaeus, altemaal namen die op Lindeboom wijzen. We weten hoe b.v. ook onder ons Hugo de Groot vaak Grotius heette ; Vos werd Vossius en zoo meer. Luthers boezemvriend, die eigenlijk Schwarzerde (zwarte aarde) heette, vertaalde zelfs heel zijn naam in 't Grieksch. En onder dien Griekschen naam Melanchton is hij algemeen bekend geworden en gebleven. Zoo heette

---

*) Spreek uit : Linnéus.

ook een der opstellers van den Heidelbergschen Catechismus : Behr ; doch hij noemde zich met de Latijnsche vertaling Ursinus en zoo kennen we hem. 't Is goed dat zulke dwaasheden in onbruik zijn geraakt. Wat zou het op school b.v. een last geven !

De moeder van onzen Karel was een predikantsdochter en droeg ook al een verlatijnschten naam : Christina Broderonius. Man en vrouw waren menschen, die den Heere vreesden en ook hun kinderen in de vreeze Gods opvoedden. De heerlijke vruchten daarvan zijn niet uitgebleven, gelijk we later zien zullen.

Op een morgen kwam de kleine Karel als gewoonlijk in den tuin, waar de predikant reeds bezig was, toen de jongen tot zijn bevreemding ontdekte, dat een klein stuk grond met paaltjes en draad was afgesloten. Nieuwsgierig liep hij naar vader, maar deze kwam hem al tegemoet en zei :

»Ga mee, ik wil je eens wat laten zien.«

Ze gingen nu samen naar het afgeperkte stukje tuingrond. Daarbij gekomen zei vader : »Zie, vriendje, dat is nu voortaan van jou. Het zal je eigen tuintje wezen. Je moogt er in zetten wat je wilt, al de planten die je zelf verkiest. Maar je moet er ook zelf geheel voor zorgen. Ik heb er een hekje om heen gemaakt. Dan kan iedereen zien, dat het een afzonderlijk tuintje is. Hoe vind je dat nu?«

De kleine jongen was zoo verbaasd en blij, dat hij bijna niet kon bedanken. »Ik zal er goed voor zorgen, vader !« riep hij eindelijk. »Het moet net zoo mooi worden als deze tuin.«

En meteen liep hij weg, om in huis de groote

zaak te vertellen. Wat voelde onze vriend zich vereerd en gelukkig met zijn nieuwe bezitting! Hij had er wel den heelen dag mee willen bezig zijn, maar dat lieten de lessen, die vader hem gaf, niet toe. Zoodra die echter waren afgelopen, haastte Karel zich naar zijn tuintje en ging er aan het werk. Hij plantte, begoot en wiede, als moest hij heel zijn leven niet anders doen. Doch dat was hem niet genoeg. Telkens gebeurde het dat vader, als die zelf in den tuin werkte, Kareltje miste en hem nergens vinden kon. Ging vader dan in huis vragen waar de jongen was, dan kon moeder vaak zeggen: »Och hij is alweer het veld of het bosch in om planten te zoeken. Laat hem maar begaan.« En zoo was het dan ook.

Karel wilde van zijn tuintje wat bijzonders maken. Er moest in groeien ook wat elders in den hof niet stond. Zoo trok hij er dan op uit, met een groote, houten doos, en verzamelde de planten die daarbuiten in het veld groeiden en die dikwijls zeer schoon waren, al lette er ook niemand op. De planten en bloemen, voorzichtig uit den grond gehaald, werden dan even behoedzaam in het tuintje overgeplant, en Karel was er niet weinig blij mee, dat hij zoo een plekje kreeg, waar allerlei vreemds groeide, netjes geordend. Trouwens, hij besteedde er alle zorg aan.

Nu zijn er veel kinderen die, als ze wat nieuws of wat moois krijgen, daar in 't eerst heel veel mee op hebben, maar al gauw is »de aardigheid er af.« Ze krijgen een fluit en blazen dan twee, drie dagen dat elk in huis er hoofdpijn van krijgt en de kat op

de vlucht slaat, maar een week later is 't al weer rustig geworden, en na een paar weken ligt het speeltuig vergeten in een hoek. Zoo echter ging het bij ons Kareltje niet. Hij hield vol, en zorgde zoo goed voor zijn plekje, dat menigeen die 't zag er verbaasd over stond, dat zoo'n jonge knaap alles dus net wist te rangschikken en goed te onderhouden. Vader had geen spijt van zijn gift, al zei hij meermalen : »Vergeet nooit, mijn lieve jongen, hoe des Heeren Woord zegt, dat niet hij die plant, noch hij die nat maakt iets is, maar God die den wasdom geeft.« Moeder kon met groot genoegen bij het tuintje staan, waar Karel haar telkens heenlokte en dan zei ze wel eens : »Beste jongen, ik hoop dat je zelf ook nog eens een lieflijke, schoone plant moogt worden in den grooten hof des Heeren, en dat je daarin zult bloeien Hem ter eer.«

Karel was vroom opgevoed; hij werd in Gods woord onderwezen en had een goed verstand. Hij had dus reeds vrijwel begrepen wat moeder bedoelde, al wist hij er nog niet alles van, gelijk we zien zullen.

't Was ongeveer een half jaar nadat onze Karel was begonnen eigen zaken te doen, dat hij op een heerlijken herfstavond als gewoonlijk binnenkwam uit zijn tuin, om zijn boterham te eten en dan ter ruste te gaan. Hij had een frissche kleur, als iemand die in de buitenlucht flink bezig is geweest.

Toen nu de kinderen naar bed waren — Karel was niet meer het eenige — zei moeder tot vader :

»Wat ziet onze Karel er goed uit. Ik geloof, dat

hij evenveel nut heeft van zijn tuintje als het tuintje van hem.«

»Ja,« was het antwoord, »en toch, lieve vrouw, begin ik mij wel eens af te vragen, of ik wijs heb gehandeld met Karel dat stukje grond te geven.«

»Maar hij heeft er zoo'n schik in, en doet er zoo zijn best voor; dat zegt elk die 't ziet.«

»Ja zeker,« sprak vader, »maar dat is nu juist wat mij niet volkomen lijkt. Ik vrees dat hij al te veel tijd aan het tuintje en aan de planten geeft en het leeren verzuimt. Als ik hem 's morgens les geef, bemerk ik wel dat zijn hart soms meer bij de bloemen is dan bij hetgeen ik vertel. En toch moet hij wat anders dan tuinman worden. We hebben den Heere beloofd, dat onze oudste, als het kon, tot den dienst van Gods Koninkrijk zou worden grootgebracht. Maar een aanstaande predikant moet heel wat anders leeren dan plantkunde, en andere dingen weten te kweken dan bloemen. Dat mag voor hem slechts liefhebberij wezen, net als het is voor mij.«

»Nu,« zei moeder, »Karel is nog jong. Als hij ouder wordt zal hij wel zijn belang begrijpen. En de Heer geve, dat ons voornemen vervuld worde.«

»Dat hoop ik ook, en 't best zal zijn dat hij binnenkort naar Wexio gaat, naar het gymnasium. Hij heeft, hoop ik, genoeg geleerd om daar geplaatst te kunnen worden. Is hij eenmaal op die school, dan vervalt de zorg voor het tuintje vanzelf, en heeft hij ook wel wat anders te doen dan planten te zoeken of insecten. Hij is nog wel wat jong, maar toch is het voor hem zelf beter, dat er verandering komt.«

Vader was geen man, die, wat hij zich had voorgenomen, spoedig opgaf. De »verandering« waarop hij gedoeld had, zou komen.

Tien jaren was Karel oud, toen vader hem op zekeren dag vertelde, dat hij weldra ter school zou gaan en wel in Wexio, een kleine stad, waar reeds destijds, gelijk nu nog, goede scholen waren. Er was ook een soort van gymnasium, een school waar men behalve in de gewone vakken ook in de talen werd onderwezen. Deze school nu zou Karel bezoeken; en zoo, naar zijn ouders hoopten, bekwaam worden om later aan de hoogeschool voor predikant te studeeren. Ze hadden immers de gelofte gedaan, dat Karel, als 't kon, leeraar worden zou, gelijk zijn vader en zijn grootvader.

Van dat voornemen wist Kareltje echter nog weinig, al had vader wel eens iets van zijn harte-wensch te verstaan gegeven. En of het plan van het bezoeken der school den knaap leek, is zeer te betwijfelen. Hij zou daarginds natuurlijk veel minder vrijheid genieten dan nu thuis; hij zou zijn lieve ouders moeten verlaten om bij vreemden in den kost te zijn; hij zou ook vader niet meer helpen in den tuin, zijn eigen lief tuintje moeten missen, dat juist zoo mooi werd en misschien zelfs de lange wandelingen en het zoeken van planten moeten opgeven. Was het wonder, dat het vooruitzicht den nog pas tienjarigen knaap niet aanlokte, en moeder het schoolgaan ook gaarne nog een jaartje had uitgesteld? Vader echter wou daar niet van hooren en zei: »Mijn zoon aardt naar mij in zijn liefde voor bloemen; de Heer geve, dat hij het ook doe in lust tot

het predikamt.«

Zoo vertrok dan Karel'tje naar Wexio en de school. Er was bij goede lieden een tehuis voor hem gevonden, doch elken Zaterdag zou hij naar Stenbrohult gaan, dat niet zoover af lag en tot Maandag in de pastorie blijven. Zoo verloor hij zijn lief tuintje althans niet geheel uit het oog, en werd ook aan broer en zusters niet vreemd.

In den eersten tijd, zelfs een paar jaar lang, ging het met Karel op de nieuwe school goed, ja veel beter dan vader gedacht had. De leermeesters waren tevreden en Karel zelf klaagde, toen hij maar eerst wat gewend was, ook niet, al was hij liever thuis geweest.

Doch schijn bedriegt. De ware reden, dat èn meester èn leerling tevreden waren, bleek later te zijn, dat de laatste, door het goede onderwijs bij vader genoten, al zijn medeleerlingen ver vooruit was en dus zoo min of meer voorloopig op zijn laweren rusten kon, en zich niet moe had te werken.

Doch er zouden ook kwade dagen komen en om dat duidelijk te maken, moet ik u eerst iets anders vertellen.

De scholen en het onderwijs verschilden toen heel veel van thans, nu het den kinderen op alle wijs wordt gemakkelijk gemaakt. Lezen leeren, dat nu meestal zoo vlug gaat, was toen een werk soms van jaren. Bij 't spellen, om maar iets te noemen, werden de letters genoemd niet als klanken, maar met de namen die zij nog in het A. B. C. hebben. Moest b.v. het woord p o t gespeld worden, dan leerde men p e e - o - t e e ; pot, met groot gevaar dat iemand

daaruit maakte t h e e p o t. Om de jeugd in het lezen te volmaken had men een boek vol met moeilijke namen uit den Bijbel, enz. Zoo werden ook de talen en het rekenen onderwezen op zulk een wijs, dat ik mij wel eens er over verbaasd heb, hoe destijds de jongens en meisjes knap werden. Des te erger wanneer in onzen tijd, nu alles zooveel makkelijker en prettiger gaat, menigeen nog niet vordert.

De eerste schooljaren gingen voorbij en Karel zou nu dingen te leeren krijgen, die hem dusver nog nagenoeg vreemd waren geweest.

In het eerst ging dit vrij goed, doch daarna werd het anders. Daar waren vakken van onderwijs, die onzen Karel in 't geheel niet aantrokken. En was nu het onderricht maar op aangename, boeiende wijs gegeven geworden, dan zou alles misschien nog zijn terecht gekomen, want — nietwaar? — elk houdt van het een meer dan van het ander. Maar uit alles blijkt, dat men te Wexio wel heel knap was, maar niet de kunst verstond om anderen den lust in te boezemen zich kennis en wijsheid te verwerven. Onze Karel bleef al spoedig in een paar vakken achter, en moest het aanzien dat zijn meeste leerlingen hem voorbijstreefden. 't Scheen hem echter niet bijster veel te deren. De onderwijzers evenwel, die vroeger nooit hadden te klagen gehad, begonnen nu verdriet van hun leerling te krijgen. Er volgden vermaningen, bestraffingen, en toen dat al niet baatte werden strenge maatregelen genomen, en ook vader met den toestand in kennis gesteld.

't Was een tijding, die de goede ouders allerminst verwacht hadden, want Karel was als hij thuis kwam

altijd vroolijk en best te spreken. Er zwaaide nu heel wat voor hem, en hij moest beterschap beloven. »Ge zult, zoo de Heer wil, later predikant worden,« zei vader, »en zoo mijn opvolger zijn. Het past u dus om met ijver al 't noodige te leeren, om het eens zoover te brengen. Met 's Heeren hulp zal dat, hoop ik, ook gelukken.«

Zoo ging onze vriend dan weer naar Wexio, ongetwijfeld met de beste voornemens, doch die niet belett'en dat het beoefenen van ettelijke dingen, die onderwezen werden, hem weldra weer even sterk tegenstond als vroeger. Des te ijveriger toonde hij zich te Wexio in het werk dat reeds vroeger zijn lust en liefde had gehad, namelijk het verzamelen en rangschikken van bloemen en planten. Wel had hij hier geen eigen kweekhof als thuis, maar hij kon althans in de omstreken van het stadje dwalen in het vrije veld en de groote bosschen, over de heuvels en in de dalen, waar hij vaak vond wat hem aantrok, waar hij telkens vergaarde, wat later werd uitgezocht en in orde gebracht. Soms kwam Karel terug met een geheele lading kleurige en geurige planten en bloemen, die hem wel zoo sterk aantrokken als het mooiste leerboek over de wiskunde of iets dergelijks. Elk vrij uurtje — zulke had hij er echter nu niet vele — werd bij de planten doorgebracht, in huis of in de vrije natuur.

Nu, daar was op zich zelf niets tegen, maar de leermeesters, die het merkten, begrepen terecht dat die liefhebberij voor planten nu juist niet strekte om Karel veel te doen vorderen in wat hij allereerst diende te weten, en rieden hem aan liever te denken

aan wat het naast lag, naar zij meenden althans. Doch dat was aan een doove gezegd.

Op een dag was Karel weer bezig in een laagte tusschen heuvels planten en kruiden te zoeken, toen hij niet ver van daar een heer ontdekte, die met hetzelfde werk bezig was. Hij meende dien heer meer gezien te hebben, doch kon zich niet zoo aanstonds herinneren waar, en ging een tijdlang stil met zoeken voort, gelijk de ander ook deed.

Een poosje later waren de twee ongemerkt vlak bij elkaar gekomen, en Karel herkende in den ander Dr. Rottmann, een geneesheer die te Wexio woonde, en als zeer knap bekend stond.

»We schijnen met hetzelfde werk bezig, vriendje,« sprak de dokter. »Wat zoek je alzoo?«

»Mooie planten en zeldzame; u ook misschien?« sprak Karel.

»Zoo, nu dan doen we wel niet volkomen hetzelfde, maar het scheelt toch niet zooveel. Ik zoek planten en kruiden, die goed kunnen zijn voor de zieken.«

Zoo raakten die twee in een levendig gesprek, waarin de jongste veel hoorde dat hij nog niet wist, en de oudste zich verbaasde over de weetgierigheid en scherpzinnigheid van den ander. Van dien tijd af ontstond er vriendschap tusschen den geleerden geneesheer en den jeugdigen plantenminnaar. Meermalen mocht Karel bij Dr. Rottmann aan huis komen en vaak ook gingen ze samen uit en hielp Karel zijn vriend kruiden zoeken. Dat de jongste daarbij veel kennis opdeed is begrijpelijk.

Doch werd hij nu allengs knapper in de plantkunde, op het gymnasium vlotte het al minder, en raakte

hij al meer en meer achteruit, wat men ook deed. De lessen verveelden hem en de meesters kregen verdriet in zulk een tragen en botten leerling. Eindelijk schreven zij er over aan den dominee; weer werd Karel thuis ernstig en liefelijk vermaand en beloofde hij beterschap. Doch vader zei in stilte tot moeder: »Ik vrees dat er van ons plan om hem voor predikant te laten studeeren niets zal komen. De jongen heeft geen aanleg voor studie, er groeit nooit een geleerd man uit hem.« En moeder antwoordde: »Nu, als het des Heeren wil is, moeten we er in berusten en zullen we een anderen weg voor hem zoeken. 't Is in alle geval een kind, waar 'k geloof dat wat goeds in zit en wiens lust is Hem te vreezen. Dat is toch het voornaamste.«

II.

VOORBEREIDING.

't Duurde niet lang, of het ging weer even droef als te voren. Eindelijk kreeg de dominee zeer ernstige brieven, waarin ronduit werd gezegd, dat het tot niets leiden zou zijn zoon langer te laten studeeren. Hij zou toch nooit het doel bereiken, waartoe hij op het gymnasium gezonden was.

Nu, in dat laatste hadden de leermeesters gelijk. Maar overigens zou later blijken, hoe èn zij èn vader zich deerlijk vergisten.

Voor het oogenblik echter wist de predikant niet beter dan den weg te gaan, die aangewezen scheen. Hij riep Karel naar huis, en deelde hem op droeven, ernstigen toon mee, wat de onderwijzers gezegd hadden. Karel luisterde aandachtig toe; de tranen kwamen hem in de oogen. Maar 't was meer om 't verdriet, dat hij zijn ouders aandeed, dan wijl hij het gymnasium ging verlaten. Vader begreep dit zeer goed en zei: »Nu je voor de studie niet deugt, vriendlief, schiet er niet anders over dan je bij een ambacht of handwerk te doen. Met louter tuinieren verdient iemand hier moeielijk zijn brood. Heb je al eens nagegaan, wat je het meest lijken zou?»

Daar had onze Karel nooit over gedacht. Vader zou het wel 't beste weten.

Eenige dagen later bleek vaders besluit. Karel werd van het gymnasium afgenomen en bij een schoenmaker in de leer gedaan. »Dan kan er mettertijd nog een man van je groeien,« zei vader, »die zijn eigen brood met eere verdient. Want ook een handwerk is nuttig en eervol.«

De leeraren van het gymnasium vonden, dat Ds. Linnaeus volkomen gelijk had zoo te handelen. Karel schikte zich naar vaders wil, al trok schoenen poetsen en pikdraad maken hem nu juist niet aan. Maar één was alles behalve met de schikking tevreden, en dat was Dr. Rottmann.

Hij had den jongen om vele redenen lief gekregen, en zoodra hij hoorde wat er gebeurd was, begaf hij zich naar den predikant van Stenbrohult om hem over Karel te spreken.

»Ik heb,« zei de dokter, »niets tegen het schoen-

maken, maar uw zoon kan nog wel tot wat beters opgeleid worden, en heeft daar allen aanleg voor.«

»Dat betwijfel ik,« sprak de dominee; »'t is op elke wijs beproefd, met zachtheid en met strengheid, maar het geeft niets. Al de leeraars zeggen, dat, wat zij ook doen, Karel toch nooit een goed student zal worden. En dan is het maar beter, dat hij een vak leert, hoe nederig dan ook.«

»Ik geloof,« hernam Dr. Rottmann, »dat de leeraars zich vergissen. Ik heb uw zoon van nabij leeren kennen. Hij is evenmin dom als traag; integendeel. Maar hij is nu eenmaal ongeschikt voor die studie, die hem moet voorbereiden tot het ambt van predikant. Daarbij — als ik 't mag zeggen — werd het onderwijs hem juist niet aantrekkelijk gemaakt. Ik heb ook wel eens beproefd uw zoon iets te leeren, en ik verzeker u dat het heel gemakkelijk ging. Hij is ijverig en oplettend.«

De dominee dacht een oogenblik na en zei toen:

»U kunt gelijk hebben; maar wat zoudt u dan raden?«

»Wel,« sprak Dr. Rottmann, »laat uw zoon gaan beoefenen datgene waar blijkbaar zijn hart naar uitgaat: de natuurlijke geschiedenis, de plantkunde allereerst. Hij moet het zoover brengen dat hij geneesheer wordt. Dan heeft hij een goed bestaan. Als u dit ook zoo vindt, wil ik mij graag belasten met hem onderwijs te geven en kan hij bij mij zijn zooveel hij wil. Want ik houd van hem en zeg ronduit, dat de jongeling noch traag noch dom is. Met Gods zegen kan hij een degelijk en knap man worden.«

't Was duidelijk te zien, dat die woorden vader goed deden, en de dokter vervolgde:

»Zie, dominee, we zijn allebei mannen van studie. Maar als we in onze jonge jaren eens hadden moeten omruilen, wie weet of wel een van ons beiden iets bruikbaar zou geworden zijn! Niet iedereen is voor alles geschikt. Wil eens over mijn voorstel denken. Neemt u het aan, dan zal ik doen wat ik kan, en heb goeden moed.«

Eenige dagen lang was de dominee met het nieuwe plan bezig, dat hij met zijn vrouw besprak en dat beiden eigenlijk wonderwel leek, al vonden ze dat de goede dokter zich zeer goed vergissen kon, daar Karel immers volgens zijn knappe leeraars geen hoofd had voor de studie. Eindelijk werd besloten, het nog eens met onzen vriend te beproeven, die intusschen reeds als schoenmakersjongen bezig was.

Hoe blij de knaap was, toen vader hem mededeelde wat er nu zou gebeuren, kunt ge begrijpen. Met even weinig smart als van het gymnasium nam Karel afscheid van den schoenwinkel, en met een blij hart wandelde hij weer naar Wexio, goedsmoeds en zeker ook, gelijk van hem te verwachten was, den Heer biddende om Zijn zegen.

Hij werd door Dr. Rottmann, die van alles op de hoogte was gesteld, zeer vriendelijk ontvangen, en zou nu vooreerst onder diens leiding staan. Weinig konden de ouders of de dokter of Karel zelf vermoeden, van wat groote beteekenis voor den laatste en heel de wereld de verandering wezen zou. Want »de mensch overdenkt zijn weg, maar de Heer stiert zijn gang.« (Spreuken 16 : 9).

Nog geen drie maanden waren verlopen sinds

Karel de studie had hervat, of het bleek dat Dr. Rottmann juist had gezien.

Totnogtoe had onze vriend zich met bloemen en planten bezig gehouden, louter voor zijn genoegen en uit liefhebberij; nu echter zou dat anders worden.

Meer dan één lezer zal weten, dat men de planten in soorten en klassen verdeelt, evengoed als b.v. de dieren. Ieder weet dat een schelvisch meer op een kabeljauw gelijkt dan op een gouden tor, en een leeuwerik meer heeft van een musch dan van een olifant. Zoo ook is duidelijk dat een tulp en een lelie meer overeenkomst met elkaar hebben dan met een roos; dat een appelboom en een pereboom nu niet bijzonder veel weg hebben van een palm, enz.

Kortom er zijn soorten, die elk hun kenmerken hebben. Zelfs kent men verschillende stelsels, waarnaar de planten worden ingedeeld. Elke plantkundige moet daarvan weten, anders zou hij in zijn vak weinig uitrichten. En daartoe is weer noodig, dat hij zoo veel mogelijk weet van de saamstelling, den bouw der plant, van meeldraden en stampers, van blad-schermen en bladsoorten, en zoo meer.

Aan de studie van dat al nu begon onze Karel ten huize en onder leiding van den vriendelijken geneesheer. Reeds binnen den tijd boven vermeld kon de dokter aan vader schrijven, dat alles voortreffelijk ging, wat met niet geringe blijdschap werd vernomen. En toen dominee zich zooveel hij kon zelf op de hoogte van alles had gesteld, werd besloten dat Karel bij zijn vriend vooreerst zou inwonen, waar noch meester noch leerling iets tegen hadden.

Zooveel de tijd van den geneesheer toeliet, die het

zeer druk had, hield hij zich bezig met zijn jongen vriend onderwijs te geven, en zelden had iemand een opmerkzamer leerling. Ook kreeg Karel vrijen toegang tot de kostbare en rijke boekverzameling van den geneesheer, die hem daarbij een flink en degelijk werk over de plantkunde verschafte, waar-schijnlijk het eerste van dien aard, dat de jongeling ooit in handen had gekregen. Nu ging hem als het ware een nieuw licht op, en zoo begon hij dan geregeld en naar een vast plan zijn geliefkoosd vak te beoefenen, dat hem eens beroemd zou maken tot op den huidigen dag.

Wel had dus Karel alle reden om den Heere God te danken, die de dingen zoo ten goede leidde. In weinig tijds maakte hij vorderingen, die zoowel Dr. Rottmann als anderen verbaasd deden staan. En zoo kwam in het vriendelijk huis van den dokter tot stand wat de school niet had kunnen uitwerken: onze jongeling werd bekwaamd om straks zijn studiën voort te zetten aan de hoogeschool.

Of nu vader hier niet meer op gerekend had, of op dit oogenblik niet goed bij kas was, genoeg, de edelmoedige Dr. Rottmann sprong weer bij, en daardoor kon Karel weldra naar de hoogeschool te Lund in Zweden vertrekken. Hij was toen 20 jaar oud.

Maar waarin zou hij gaan studeeren?

Wel, zegt gij, in de plantkunde.

Dat zou dan ook heel natuurlijk geweest zijn, maar ge moet niet vergeten dat Ds. Linnaeus alles behalve rijk was, aan zijn kinderen niet veel ten koste kon leggen en evenmin hun veel nalaten. Karel wist zeer goed, dat hij mettertijd geheel voor zich-

zelf zou hebben te zorgen en ook dat er heel weinig vooruitzicht was om met kennis van de planten en bloemen ook maar het noodige te verdienen. Hij moest dus een studievak kiezen, dat althans later brood gaf. En zoo koos hij dan wijselijk het beroep van zijn vriend Rottmann, de geneeskunst. Daarvoor moest hij toch de plantkunde blijven beoefenen, en dat was juist zijn lust. Later zou blijken, hoe ook nu weer alle menschelijke berekening ijdel was.

De Schrift spreekt ook van »genade vinden bij de menschen,« en dat was onzen Karel beschoren. Aan de Hoogeschool te Lund namelijk gaf in de plantkunde een zeer geleerd heer onderwijs, Kilianus Stobaeus geheeten, die tevens de geneeskunst beoefende. Natuurlijk woonde de nieuwe student de lessen van dezen hoogleeraar zeer trouw en volijverig bij. 't Duurde niet lang, of Stobaeus merkte hem op. Hij liet den jonkman bij zich komen, maakte nader kennis, en verbaasde zich over wat deze al wist. Kort en tijd daarna sprak de hoogleeraar eens, na het eindigen der lessen, tot den jongen Linnaeus, daar hij wel had opgemerkt, dat die het niet te breed had.

»Mijn vriend, ik wil u iets voorstellen. Ik heb met genoegen gezien, dat ge u met zooveel ijver op alles toelegt, wat u noodig is te weten. Nu dacht ik zoo, dat het wel goed kon zijn, zoo ge bij mij aan huis kwaamt. Daar hebt ge boeken, werktuigen en allerlei bij de hand, dat u dienen kan. Wat dunkt u daarvan?«

Karel stond verlegen. Maar de goede hoogleeraar maakte het hem makkelijk door te zeggen: »Nu, als

ge 't goed vindt, kunt ge de volgende week komen. Mijn huis staat voor u open.«

De verhuizing was spoedig volbracht, want onze student bezat, gelijk wijlen de beroemde wijsgeer Diogenes, niet veel meer dan hij wel op zijn rug kon meedragen. De ontvangst ten huize van den leeraar was al even vriendelijk als vroeger bij den dokter. Trouwens, Karel was ook iemand, met wien het aangenaam was om te gaan, en die hoogen prijs stelde op alle goed dat hem gedaan werd. En zoo zijn lang niet alle jonge menschen, om 't even of zij studeeren of wat anders doen.

Zoo had dan de Heere God alles weer ten beste geleid, en voor den vriend, dien Karel moest missen, een nieuwen geschonken, welke de ledige plaats kon vervullen. Thans kon de jonkman naar hartelust studeeren, was hulp daarin steeds bij de hand en behoefde hij zich niet te kwellen met de vraag: wat zal ik eten en wat zal ik drinken? Wel zullen zijn middelen niet ruim zijn geweest, doch hij kon althans zonder zorgen arbeiden.

Op zekeren dag was de jonge Linnaeus naar zijn gewoonte het veld ingegaan om planten op te zame- len. Stobaeus was bij hem.

Eensklaps hoorde de laatste een pijnlijken kreet. Hij liep op Karel toe, en zag dat deze zich de hand wreef en een vervaard gezicht zette. De hoogleeraar vroeg wat er gebeurd was.

»Een insect heeft mij gebeten,« was 't antwoord, »dat gebeurt me wel meer, maar nooit deed het zoo'n pijn als nu.«

»Weet ge welk beest het was?« vroeg Stobaeus.

»Daar ligt het nog,« sprak Karel, op een half vertrap insect wijzend.

De hoogleeraar schrikte. 't Gedierte, hem wel bekend, was de zoogenaamde »helsche furie« een gevaarlijk en vergiftig beest.

»Ga dadelijk mee,« sprak de geneesheer, »de hand begint al te zwellen.«

Met haast liepen de twee huiswaarts, al begreep Karel niet waarvoor dit noodig was. Stobaeus des te beter. Zoodra zij thuis waren, verbond hij de wonde aan de hand, die nu dik was en een roode plek toonde, en wendde verder alles aan om het vergif van den beet tegen te gaan. Karel kreeg koorts en moest te bed. Zijn vriendelijke verzorger deed wat hij kon, en, gelukkig, na een paar dagen kwam er beterschap, en begon de kleine maar zeer gevaarlijke wonde te genezen. Eerst later werd Karel duidelijk, in wat gevaar hij had verkeerd. Had de hoogleeraar hem niet zoo dadelijk geholpen en zoo trouw voor hem gezorgd, dan zou, naar den mensch gesproken, de jonkman den beet duur betaald hebben. Terecht kon dan ook later getuigd worden, dat Stobaeus hem het leven had gered.

Zoo was dan Karels vriend tevens de redder zijns levens geworden. 't Is dus wel te begrijpen, dat we opgeteekend vinden, hoe de jonge geleerde de onderzonden welwillendheid vergold door onafgebroken ijver, door beminnelijke hoedanigheden van verstand en hart, en vooral ook door oprechte dankbaarheid.

Een jaar lang vertoefde Karel te Lund en genoot er het onderwijs van zijn vriend Stobaeus. Toen echter had er weer een scheiding plaats. Er was

namelijk ook een beroemde hoogeschool te Upsal in Zweden. 't Scheen dat aan die laatste hoogeschool de gelegenheid om in de natuurlijke geschiedenis te studeeren nog beter was dan te Lund, en onze student, die vóór alles bekwaam wilde worden, meende van die omstandigheid te moeten gebruik maken. Zoo geschiedde.

Men moet voor zijn vak en roeping wat over hebben, veel soms ; dat ondervond Karel ook.

Want hoe voortreffelijk voor de studie alles ook te Upsal mocht zijn ingericht, kost en inwoning werd er niet kosteloos verstrekt, en dus kwam onze vriend al spoedig in heel moeilijke omstandigheden. Te Wexio had Dr. Rottmann, en te Lund professor Stobaeus gezorgd, dat het den jonkman aan niets ontbrak. Maar nu was dat uit. Hij trachtte zich zoo bekrompen mogelijk te behelpen, doch 't ging hoogst moeielijk. Hij wendde zich tot vader om raad en hulp. De goede predikant echter, al deed hij gaarne zooveel hij kon, zag toch geen kans om, althans eenigszins voldoende, voor zijn zoon te zorgen.

Doch de Heere God, die ook den jongen Linnaeus gadesloeg, en hem, den nu nog geringe, tot een groot man zou maken, heeft wegen en middelen in Zijn hand. Dat had Karel al ondervonden, dat kon hem sterken, en zou ook nu weer blijken.

De nieuwe student, zoo klein van gestalte, met zijn levendige oogen en zoo aangenaam in den omgang, was bij de andere niet onopgemerkt gebleven. Ook niet dat hij er van voorkomen schraal en van jas kaal uitzag, dat hij zich haast geen uitgaven veroorloofde, en het dus wel bekrompen moest hebben.

Zoodra de jongelui dat wisten, besloten zijn vrienden, die hij al verscheidene had gewonnen, hem te helpen zooveel zij konden.

Niet weinig was Karel verrast, toen op zekeren dag, na het eindigen der lessen, een medestudent tot hem zei :

»Doe me 't genoeg en kom vanmiddag bij mij eten. Dan maken we eens nader kennis.«

Onze vriend wist wel, dat in zijn eigen armelijk kamertje waarheen hij wou gaan, niet veel zou opgedischt worden, en nam dus verblijd de vriendelijke noodiging aan. Dien dag middagmaalde hij beter dan in de laatste weken was voorgekomen. Er was nog een derde student, en deze vroeg bij het scheiden, of Linnaeus nu morgen eens zijn gast wou wezen. Zoo kwam de eene uitnoodiging na de andere, tot Karel eindelijk eerlijk verklaren moest, dat hij niet bij machte was ook maar één van de vrienden eens bij zich aan huis te onthalen. De jongelui echter stelden hem in dit opzicht gerust, en spraken onderling af, wie de beurt zou hebben, om Linnaeus te ontvangen. Hij was trouwens een zeer gewilde gast, niet alleen om zijn groote en grondige kennis, maar ook om zijn prettigen omgang.

De studenten lieten het evenwel daar niet bij. Menigeen die gedragen kleeven voor nieuwe verwisselde, liet de oude aan Karel brengen, die niet te grootsch was om in dank te aanvaarden wat uit gulhartigheid gegeven werd. En het kwam te pas, o.a. een dikke mantel, want de winter kan in Zweden geducht koud zijn. Meermalen kreeg Karel ook een paar schoenen ten geschenke, al waren ze dan ook

niet nieuw meer. Soms echter moest er wat aan gelapt worden, en dan wist Karel, die, zooals ge weet, een poosje bij het schoenmaken geweest was, zichzelf te helpen. Leder koopen dat kon hij niet. Maar hij zocht taaie boomschors, die genoeg en zonder geld te krijgen was, en maakte daarvan zòlen en wat meer noodig was. Hij bleef dus bij de plantenwereld die hem zoo lief was, ook al maakte hij schoenen. We zien echter ook hoe arm onze jonge student het had, arm als er wel weinige zijn geweest. Doch ook aan hem zou blijken de waarheid van het woord, eens door den profeet Jeremia gesproken: »Het is goed voor een man, dat hij het juk in zijn jeugd draagt.«

* * *

Zoo had de jonge Linnaeus dusver de wonderlijke leiding en trouwe zorg des Heeren op zijn wegen mogen ondervinden. Opmerkelijk was het, dat hem telkens op dezelfde wijze hulp en steun werd verstrekt. Nog opmerkelijker is, dat ook later . . . . Maar laat ik de geschiedenis niet vooruit loopen en eenvoudig vertellen wat verder gebeurde. Wie dan opmerkt, zal wel vinden wat hierboven wordt bedoeld.

Ge moet weten, dat de hoogeschool te Upsal, gelijk vele andere, ook een plantentuin bezat. Aan dezen bracht onze student vaak een bezoek, wat zijn studiën meebrachten.

Eens was hij weder in den kruidhof met zijn onderzoek bezig, toen hij zich op den schouder voelde tikken. Hij zag op, en bespeurde naast zich een vriendelijk uitziend man van ongeveer vijftig jaar,

wiens kleeding hem deed kennen als een hooggeplaatst man in de Luthersche Staatskerk van Zweden. Karel herkende hem dadelijk als Professor Celsius, die aan de hoogeschool onderwijs gaf, maar in de godgeleerdheid. Daardoor hadden die twee elkaar nog nooit ontmoet.

Duidelijkshalve en wijl de naam Celsius velen zeker niet onbekend is, moet ik hier even iets opmerken.

Dr. Celsius hier bedoeld was de eerste van ettelijke beroemde mannen van dien naam. Hij heette Olof Celsius, was prediker en hoogleeraar in de godgeleerdheid, maar is veel meer bekend als onderzoeker van planten en kruiden, waarover hij een boek schreef dat nog bekend is »Hierobotanicum« geheeten. Voor de kennis der natuurlijke historie van Zweden deed hij veel.

Anders Celsius, die na hem kwam, was hoogleeraar te Upsal in de sterrenkunde. Hij is het die de honderddeelige thermometerschaal invoerde, die thans meer en meer gebruikt wordt.

De derde Celsius, een zoon van Olof eindelijk, was mede hoogleeraar te Upsal, doch in de geschiedenis.

't Is dus een drietal vermaarde mannen uit één geslacht geweest. Met een van hen, den oudste, maken we thans kennis.

Het duurde niet lang, of de grijze geleerde en de jongeling waren in een diep gesprek over de planten in den tuin en de kennis er van. De hoogleeraar, die minstens even knap was in de godgeleerdheid als in de plantkunde, vond genoeg in den jongen

student, dien hij dusver niet kende, en verbaasde zich over de grondige wetenschap die uit zijn antwoorden bleek.

Nu moet ge weten, dat professor Celsius destijds met een groot en gewichtig werk bezig was. Koning Karel XI van Zweden had hem namelijk opgedragen een beschrijving te geven van de planten, die in den Bijbel voorkomen. Om die taak te vervullen had de geleerde man reizen moeten doen door verschillende landen van Europa waar de bedoelde planten groeiden. Zweden zelf toch is voor vele gewassen, waar de Schrift van spreekt, te koud. 't Boek dat hij ten slotte schreef was een uitnemend werk.

Toen nu Celsius bespeurde hoe rijk begaafd en degelijk Karel was, kwam bij hem het denkbeeld op: Zulk een jongmensch zou ik uitstekend kunnen gebruiken om mij bij het saamstellen van mijn werk te helpen. Hij dacht er eens over, liet den jongen Linnaeus bij zich komen, en stelde hem de zaak voor: »Gij kunt dan,« zei hij, »bij mij in huis komen wonen, en ik hoop, dat we recht genoeglijk samen zullen werken.«

Ge begrijpt wel, vrienden, dat Linnaeus zich niet lang bedacht eer hij in het voorstel toestemde. Zoo kon hij den Heer danken, die al weder, gelijk zoo vaak, wonderlijk en trouw had gezorgd. Wat kon onze jonge geleerde beter wenschen? Daarbij kwam hem het aanbod bijzonder gelegen, wijl, gelijk we weten, hij bijna gebrek leed, als hij niet geholpen werd. Vader kon wel eenig geld zenden, maar dat was in geen en deele zelfs voor het noodigste voldoende.

Het werk ten huize van den professor vlotte bijzonder, en tevens had nu onze Karel gelegenheid er wat bij te leeren, dat hem later van dienst was. Daarbij kwam, dat hij door zijn vriendelijken gastheer kennis kreeg aan een tweeden geleerde, die Olaus Rudbeck heette, een man van groote kennis in de plantkunde. Ook deze vond het aangenaam iets voor den student te doen. Hij liet hem toe tot zijn lessen in de plantkunde en stelde zijn rijke boekverzameling voor hem beschikbaar. Zoo bereidde de Heer onzen Karel alle wegen en middelen, die noodig waren om hem te vormen tot hetgeen hij worden moest.

Dat laatste zou trouwens al reeds spoedig blijken.

Nu onze vriend gelegenheid had zijn gaven en krachten behoorlijk te ontwikkelen, werd hem meer en meer duidelijk, dat, wilde men de plantkunde met vrucht beoefenen, een goede verdeeling der gewassen — gelijk we vroeger al bespraken — onmisbaar noodig is. Dit hadden ook anderen reeds gewild. Linnaeus nu kwam op de gedachte van een stelsel, dat later, al bleek het niet onverbeterlijk, toch zijn naam beroemd zou maken over heel de wereld.

Hoe dit stelsel nu in elkaar zit kan ik hier moeilijk in bijzonderheden uitleggen. Want dan zouden we wel eenige bladzijden mogen schrijven en lezen vol met dingen die nog wat moeilijk te verstaan zijn.

Iets echter is er wel van te vertellen.

Linnaeus begon met de planten in te deelen naar het geslacht, naar de meeldraden, stijlen en stampers. Naar het getal, de lengte, de plaatsing en de saamvoeging van dezen onderscheidde hij de planten

in verscheiden hoofdsorten. Deze soorten hadden dan weer onderindeelingen, gelijk Linnaeus nader uitwerkte.

Voor iemand van even twintig jaar was het ontwerpen en ordenen van zulk een stelsel zeker een taak, die hem als een buitengewoon man deed kennen. De jonge student had zijn werk op schrift gebracht, en liet het toen aan zijn leermeester Rudbeck zien. Deze las het lange stuk met groote aandacht, en moest ten slotte zijn bewondering uitspreken over de scherpzinnigheid, waarmee Linnaeus alles had geordend en de gepaste wijs waarop dit stelsel was ineengezet. Van zulk een leerling, dacht Rudbeck, kan een groot man worden.

Nu had de jonge man, toen hij allen lof over zijn werk ontving, licht kunnen denken: wat ben ik toch veel wijzer dan anderen. Laat iemand mij dit nu eens nadoen. Ik zal zorgen, dat de heele wereld weet wat groots ik heb uitgericht. Maar voor zoo iets was Karel te bescheiden en te voorzichtig. Hij sprak over zijn stelsel slechts met enkelen, en liet vooreerst zijn geschrift niet drukken.

Professor Rudbeck echter wist des te meer de kunde van zijn jongen beschermeling op prijs te stellen. Dat toonde hij, toen hij op zekeren dag tot hem zei: »vriendlief, het is mij door vele bezigheden soms moeielijk het onderwijs, dat ik in den plantentuin aan de leerlingen geef, geregeld voort te zetten. Wilt gij dat wellicht doen?»

Karel stemde aanstonds toe, verblijd zijn dankbaarheid te kunnen toonen, maar niet minder over de eer die hem bewezen werd, door in de plaats

van een hoogleeraar te mogen treden. Hij gaf voortreffelijk onderwijs.

Maar nog meer zou volgen.

III.

OP REIS.

Kort geleden was te Upsal een wetenschappelijk en letterkundig genootschap opgericht. Dit was geschied door Celsius, den kerkvoogd Berenius en professor Rudbeck. Nu besloot dit genootschap iemand uit te zenden naar Lapland, dat toen nog geheel — thans nog maar ten deele — aan Zweden behoorde, en in het hooge Noorden ligt. De bedoeling was de natuurvoortbrengselen van dat koude land te onderzoeken en te beschrijven. De beroemde Celsius had zelf, toen 40 jaar geleden, met een gelijk doel een tocht naar Lapland gedaan, en zooveel belangrijks meegedeeld, dat het genootschap grooten lust kreeg meer te weten.

't Verraste en verblijdde onzen Karel niet weinig, toen op een goeden dag de heeren Celsius en Rudbeck hem in de boekenkamer kwamen opzoeken, om over een reis naar Lapland te spreken. Ten slotte vroegen zij hem, of hij genegen was den tocht te ondernemen. Zij hadden er reeds met de leden van het genootschap over beraadslaagd, en als hij lust had was de zaak in orde.

't Was een groote eer, die een jonkman van nog geen vijf en twintig jaar wederveroer, dat hem zulk een taak werd opgedragen. Hij aarzelde dan ook geen oogenblik en verklaarde dat, als de heeren hem het toevertrouwd, hij bereid was te gaan.

»Dan,« sprak Celsius, »is de zaak beklonken, en hebben we alleen nog over den tijd van vertrek en de toebereidselen te spreken. Ik weet bij ervaring nog, dat aan zoo'n reis heel wat vast is. Maar met 's Heeren hulp zult ge wel slagen. Daarbij kunt ge zeker veel kennis en wetenschap opdoen en wellicht een naam verwerven, die goed klinkt bij alle plantenkenners. En dat is ook iets waard.«

»Maar nog één ding,« zei Rudbeck; »ge denkt misschien dat de onderneming ook voor uw beurs voordeelig zal wezen. Dat is echter niet zoo. Een eigenlijk gezegde belooning kunnen we zelfs u niet eens geven. Hoogstens een bijdrage in uw onderhoud. Neemt ge dat aan?«

»Daar zal het wat mij betreft niet op afstuiten,« was het antwoord, dat onze student in alle oprechtheid geven kon. »Ik heb allen lust de zaak te ondernemen, en verlang niet meer dan het strikt noodige tot mijn onderhoud.« Hij voegde er niet bij, dat het voorstel in alle geval hem welkom was, wijl de onderstand, dien hij van huis genoot, of liever het weinige hem meegegeven nu op was.

In den eersten tijd, die nu volgde, had Karel het druk met de noodige toebereidselen. Want een reis door Lapland is, zelfs nu nog, geen kleinigheid, en juist geen pleziertochtje, wijl het een bar, dor land is, waar weinig menschen wonen en de gebaande

wegen niet vele zijn, zoomin als de herbergen. Men moest zoo ongeveer van alles meenemen. En had het genootschap nu nog maar over een welgevulde beurs beschikt. Maar we weten beter. Er was wel eenig geld bijeengebracht, maar niet meer dan vijftig daalders. Dat was al 't geld dat Linnaeus meekreeg, om daarmee een reis af te leggen van . . . 800 Duit-sche mijlen d. i. meer dan duizend uren. Wat dit zeggen wil, begrijpen we best, als we nagaan dat heel ons land in zijn grootste lengte maar 60 uur gaans is.

Het voorjaar van 1732 brak aan, toen Linnaeus met alle toebereidselen tot zijn tocht gereed was. Hij moest nu vertrekken, wijl de reis in het koude jaargetij niet wel doenlijk was. Welgemoed, al was het niet met een volle beurs, ging onze vriend op weg, vast besloten met 's Heeren hulp zijn last uit te voeren. 't Weer was nog zeer guur, en toen hij eenmaal in Lapland was aangekomen waar bijna geen wegen waren, werd de reis moeilijker.

Gelukkig dat het allengs opzomerde, en zoo kon onze reiziger dus doen wat hem was opgedragen en zijn onderzoek beginnen, daar nu aan bloeiende planten geen gebrek was. Met allen ijver en groote nauwkeurigheid verrichtte hij zijn werk, zocht op bergen en in dalen en niets ontging daarbij zijn scherpen blik. Trouwens, hij was het zoeken en verzamelen van planten van jongsaf gewoon.

Toen de Junimaand aanbrak, bevond Linnaeus zich in het hooge Noorden van het land der Middernachtzon. Want, zooals we weten, gaat in die streken de zon des zomers niet, of nauwelijks onder.

Dit zeldzame schouwspel van den *sole m innociduum*, de niet ondergaande zon, zooals het zeer deftig in 't Latijn genoemd wordt, aanschouwde Linnaeus met groote bewondering te Wallinare. Dat was nog wat anders dan in het zuiden van Zweden, waar het 's zomers trouwens toch ook tot 11 uur des avonds licht blijft.

Hoe mooi 't echter ook was, en met hoeveel ge-noegen de jonge geleerde zijn taak volbracht, toch was hij niet louter voor zijn plezier uit. Hij trok heel de Bothnische golf langs; eerst — zie 't maar eens na op de kaart — aan de westzijde van eigenlijk Zweden, toen over Tornea verder langs de oostkust zuidwaarts door Finland, dat destijds 'Zweedsch gebied was. Op dezen langen tocht had hij dikwijls te lijden van honger of van koude. 't Was een geluk dat hij velerlei had meegenomen, waardoor hij in die ruwe streken, waar weinig menschen woonden, zich zelf helpen kon. Hij moest soms in bar weer zijn tent opslaan in een bergspleet, of in een bosch om tegen storm veilig te zijn, zijn bed maar spreiden.

Gelukkig, dat de lieden in de dorpen gaarne bereid waren te helpen, en alle levensmiddelen heel weinig kostten, zoodat de vijftig daalders bij groote zuinigheid toereikend bleken. Echter liep hij allerlei gevaren, van weer en wind, en ook van wilde dieren als wolven en beren. Want die hadden natuurlijk weinig op met de plantkunde, begrepen zeker niet wat die vreemde indringer kwam doen, en betoonden zelfs een bedenkelijken lust om hem tot straf op te eten. Gelukkig kwam het daar niet toe.

Zoo al reizende kwam onze vriend te Galix. Hij

moest daar een poos blijven om zijn planten te ordenen, en vond een onderkomen bij den bergmeester Svanberg, die het opzicht had over de mijnen. Nu was Linnaeus, hoe jong ook, niet alleen bekend met planten, maar deed ook aan de dierkunde, en had verstand van delfstoffen en metalen. De bergmeester vond het aangenaam een gast te herbergen, die over koper en ijzer wist mee te praten, en kreeg zelfs lust om hem te onderwijzen in de zoogenaamde essayeerkunst, d. i. de kunst om het gehalte van metaalmengsels te weten en over de waarde en zuiverheid der delfstoffen te oordeelen. Onze Karel, die elke gelegenheid aangreep om zijn kennis te verrijken, maakte gaarne van de gelegenheid gebruik, en zoo verliet hij ten slotte Calix al weer wijzer dan hij er was gekomen.

Al verder trekkende bereikte onze onderzoeker tegen het najaar Abo aan de Finsche kust. Hij had nu een heelen boog omgemaakt. Hij ging scheep en bereikte over de Alands-eilanden weer de plaats van waar hij was vertrokken: Upsal. Hij had veel nieuwe kennis opgedaan en een rijke verzameling planten en gewassen meegebracht, benevens allerlei aanteekeningen. Het reisgeld echter was schoon op.

Had hij nu zijn tocht tot genoegen van zijn vrienden volbracht? Voorzeker, gelijk bleek toen hij hun een uitvoerig verslag gaf van al het door hem verrichte. Hij kreeg er allen, zeker welverdienden lof voor, en een lange lijst der planten die hij had onderzocht, werd door het Genootschap van Celsius en Rudbeck uitgegeven, onder den naam van *Flora Laponica*. Ook werd hij nu tot mede-

lid van het genootschap benoemd, een eer die zeker weinigen van zijn leeftijd te beurt viel.

Had hij nu ook maar van de eer kunnen leven. Maar 't is als Bilderdijk zegt :

»Wat is de roem, daar rijp en groen op azen?

Slechts wind, de keel van andren uitgeblazen.«

Of nu ook Linnaeus er op »aasde« is niet zeker. Zijn karakter neigde er wel eenigszins toe. Doch in elk geval kon hij van den wind niet leven. Den eersten tijd die nu volgde, had hij het druk met alles te regelen, te rangschikken en uit te werken wat hij in Lapland had verzameld en opgeteekend. Later in 1735 gaf hij het uit in een boek, een volledige beschrijving van de Laplandsche planten. Dit boek is beroemd geworden, en heeft zelfs tot voorbeeld gediend voor vele latere geschriften over de plantkunde. Zoo goed, ja voortreffelijk is de saamstelling. En dat zegt te meer, daar Linnaeus in dit werk geheel zijn eigen weg was gegaan. Het stelsel dat hij had uitgedacht, gelijk ik vroeger zeide, werd nu voor allen openbaar, en verschafte hem veel aanzien en roem.

Intusschen rees alweer de oude vraag bij onzen man op : Hoe zal ik het noodig onderhoud vinden? Ongeaarne wilde hij zijn vrienden steeds tot last zijn, en daarbij had hij nog aan allerlei behoefte, dat zij hem niet verschaften. Op steun van huis viel steeds weinig te rekenen, en al studeerde hij ook trouw in de geneeskunst, er moest nog geruime tijd verlopen eer hij daarin zijn brood kon verdienen.

Na lang overdenken kwam hij tot een besluit. Hij had op zijn reis veel kennis van de delfstoffen opge-

daan, had die vroeger ook al bestudeerd, en besloot nu daarin lessen te geven, waarbij ieder komen kon die er voor betaalde. Het duurde niet lang of de jonge geleerde had zijn zaal vol toehoorders, wel een bewijs van zijn groote kunde.

Doch juist die toeloop zou hem kwaad doen. Er was namelijk te Upsal een andere geleerde, ook nog jong, maar die reeds den titel had van doctor in de geneeskunde. Deze man, Rosen geheeten, werd nadjverig op den toeloop dien Linnaeus kreeg, en besloot hem tegen te werken. Linnaeus had nog geen graad of titel aan de hoogeschool verworven, en nu beklaagde zich Dr. Rosen bij de hoogleeraars, dat een man, die er niet toe bevoegd was, onderwijs gaf. Dat mocht niet, zei hij.

De zaak werd onderzocht, en al moest ieder erkennen, dat de jonge Linnaeus uitstekend onderwees, toch werd hem aangezegd dat, wilde hij zulke lessen geven, hij eerst moest *promoveeren*, d.i. den titel van doctor verwerven, in het vak dat hij onderwees. Daar kon hij immers geen bezwaar tegen hebben. Hij was er knap genoeg voor!

Nu, dat was ook zoo. Maar de heeren vergaten één ding, dat ook Linnaeus niet uitsprak, namelijk, dat zoo'n promotie of bevordering met al wat er bij kwam, eene heele som gelds kostte. En waar zou onze vriend dat vandaan halen? Wellicht dorst hij er zijn vrienden niet over spreken. Althans hij gaf de lessen op, en nu waren al zijn blijde vooruitzichten verdwenen. Later zijn Dr. Rosen, die als geneesheer beroemd werd tot zelfs buiten Zweden, en Linnaeus, die het nog verder bracht, hoogleeraars

en ambtgenooten geworden aan dezelfde hoogeschool te Upsal. Of de heeren elkaar toen vriendelijk aankijken, heb ik nergens geboekt gevonden.

Wat nu te doen?

Weer stond Karel voor een moeilijk vraagstuk, doch ook wederom zou het antwoord komen op ongedachte wijs.

Heel kort nadat hem het geven van onderwijs te Upsal was verboden, ontving de jonge Linnaeus eene uitnoodiging om een bezoek te brengen aan baron Reuterholm. Deze baron was een groot heer, en stadhouder der provincie Landshöfding.

De zoons van den baron, die reeds jongelingen waren, werden niet op scholen maar aan huis door een leermeester onderwezen. Nu vond hun vader echter noodig, dat de jongelui ook eens wat meer van hun land zagen, dan alleen de naaste omgeving. Zij moesten de groote bergwerken van Zweden gaan bezichtigen, die gelegen zijn in het gewest Dalekarlië. Daar nu Linnaeus al meer gereisd had, met metalen en mijnen wel bekend was, vroeg de baron hem, of hij lust zou hebben met het tweetal naar Dalekarlië te gaan, en daar al het noodige te bezichtigen. Ook nog andere jonge menschen, die de natuurlijke historie beoefenden, zouden meegaan.

Met blijdschap nam Linnaeus dezen voorslag aan, en in het jaar 1734 werd de reis ondernomen en volbracht. Ditmaal behoefde hij niet, gelijk op zijn eersten tocht, alles op het zuinigst te berekenen. Hij had integendeel over een welgevulde beurs te beschikken en de reis werd tot aller genoegen volbracht.

Maar daarmede was nog niet alles afgelopen.

Van zijn reis teruggekeerd, kwam onze vriend te Fahlun, waar zich het grootste koperbergwerk van Zweden bevindt. In deze stad was een inrichting waarin jongelieden voor het mijnwezen werden opgeleid. Hier, dacht Linnaeus, kan ik misschien een loonenden werkkring vinden en zal men 't mij wel niet zoo moeilijk maken als te Upsal.

Zoo begon hij dan weder in het openbaar les te geven, en wel in de kennis der delfstoffen en der planten. Tot zijn leerlingen behoorde o.a. de leermeester der zonen van baron Reuterholm. Deze onderwijzer wilde namelijk zelf ook op de hoogte dier zaken komen en vond in den jongen leeraar een voortreffelijk onderwijzer. Ook hield Linnaeus over de essayeerkunst weder lezingen, die door velen werden bijgewoond.

Zoo was hij dan althans weer bewaard voor tijdelijken nood, maar het beste zou nog volgen.

Te Fahlun woonde destijds een zeer knap geneesheer, die de titels droeg van stads- en provinciaal dokter, en een welgesteld man was. Hij heette, alweer op zijn Latijnsch, Moraeus.

Door zijn lezingen en onderwijs was Linnaeus met velen in de stad bekend geworden, ook met dezen geneesheer, en kwam wel bij hem aan huis. Zoo maakte onze 27-jarige student — want dat was hij eigenlijk nog altijd — ook kennis met de kinderen van Moraeus, die zelf ongeveer van zijn leeftijd waren. Onder hen trok de oudste dochter des huizes hem bijzonder aan, en ook zij toonde zich den vriend van haar vader niet ongenegen. Het duurde niet lang

of de jongelieden kregen elkaar hartelijk lief, en werden met goedvinden der ouders verloofd. Wel wist Moraeus, dat de toekomstige schoonzoon thans nog geen bestaan had en allermintst zijn dochter kon onderhouden, die een goed leven gewoon was, maar hij dacht terecht: iemand als Karel zal mettertijd wel zijn brood hebben. Daarbij is een vroom, werkzaam jonkman zonder geld, ver te verkiezen boven een rijke, die alleen leeft voor zijn genot.

Intusschen begreep onze Karel, hoe gelukkig hij thans ook zijn mocht, dat het meer dan ooit zaak werd, een vast en onafhankelijk middel van bestaan te vinden. Wel zou dat niet zoo in eens gaan, maar alle kracht diende er toch voor ingespannen, wilde hij mettertijd een eigen huishouding beginnen. Op hulp van zijn vader viel nog altijd niet te rekenen, zelfs minder dan ooit. Vader was nog steeds, naar het schijnt, leeraar te Stenbrohult, had het in elk geval niet breed, en daarbij studeerde op het oogenblik Karels jongere broeder, Samuel geheeten, voor predikant, en had dus ook eenigen steun noodig. Ik kan hier bijvoegen, dat Samuel, anders dan zijn broer Karel, vaders wensch vervuld heeft, en later leeraar in de Luthersche Kerk is geworden. Zelfs is hij zijn vader als predikant te Stenbrohult opgevolgd.

Nu had onze Linnaeus, hoe groot minnaar hij van de plantkunde was, toch wijselijk de studie der geneeskunst ook steeds volgehouden, in de gedachte later als dokter zijn bestaan te vinden. Over wat hem nu te doen stond was hij het met zich zelf niet eens, en hij besloot eens raad te plegen met Dr. Moraeus.

»Vriend,« zei deze, »het is zeer verstandig dat ge 't eerst denkt aan wat het noodigst is. In mijn beroep kunt ge straks, met 's Heeren zegen, uw brood hebben. Maar dan moet ge doctor in de geneeskunst zijn. En nu is dit mijn raad :

»Ge moet buitenslands den titel van Doctor halen, en wel in de Nederlanden. Daar is de beroemde hoogeschool te Leiden, waar jongelui uit heel Europa komen om er in de medicijnen te studeeren. Daar in de Nederlanden vindt ge mannen als Boerhaave, Gronovius en Burman, die beroemd zijn over heel de wereld, en zooveel van de dingen waar ook gij u in beweegt. Ge moet trachten met hen kennis te maken en dan aan een hoogeschool in de Zeven Provinciën promoveeren.«

Karel gevoelde aanstonds, dat de raad hem gegeven de beste was, maar ook dat hij weer voor dezelfde moeilijkheid stond als toen hem vroeger te Upsal was aangeraden het doctoraat te behalen. Hij had er geen geld voor en nog veel minder voor de verre reis naar Leiden of naar Amsterdam, de zee- en landreis die toen weken duurde. Had hij echter vroeger zijn bezwaar voor zich gehouden, voor Dr. Moraeus dorst hij het wel uitspreken. Hij zei dan ook ronduit, dat hij den gegeven raad uitnemend vond, maar de middelen niet had om hem uit te voeren.

»Nu,« antwoordde Dr. Moraeus, »daar zullen we dan nog eens over denken ; we spreken nog wel nader.«

Wat dit beduidde zou Karel spoedig merken.

Want toen hij een paar dagen later zijn verloofde

weder bezocht, ontving zij hem met een gelaat, waarop blijdschap en droefheid te gelijk te lezen waren en zei :

»Karel, ik heb gehoord wat ge met vader hebt gesproken. Het zal mij zeer hard vallen u voor zoo langen tijd te moeten missen. Maar ik zie ook in, dat het bepaald noodig is. Nu heb ik gedaan wat ik kon om u de reis mogelijk te maken. Zie eens hier.«

Met een overhandigde zij haar verbaasden beminde een pakje. Hij opende het. Het bevatte louter gouden dukaten elk van *f* 5.50.

Linnaeus wist niet aanstonds wat te zeggen. Maar zijn verloofde sprak :

»We zullen ze straks samen eens natellen. 't Moeten er vijfhonderd zijn. Dat is, hoop ik, genoeg voor de reis en uw eerste verblijf in het vreemde land. Later zien we wel, hoe de Heer het verder beschikt.«

Zonder ongevallen volbracht Linnaeus de reis en kwam in ons vaderland. Voor het noodige geld was nu gezorgd.

Het eerst begaf hij zich naar Amsterdam, dat destijds nog meer voor den handel beteekende dan nu, doch de twee hoogeschoolen miste die het thans heeft. Voor het hooger onderwijs was er alleen een zoogenaamde »doorluchtige school« die echter niet met een hoogeschool gelijk stond. Het gebouw dezer school staat er nog en wel op den Oude zijds Voorburgwal, vroeger Fluweelenburgwal, dicht bij de Agnietenstraat. Thans dient het voor openbare school.

Te Amsterdam bleef Linnaeus dan ook niet lang, denkkelijk wijl hij juist aan een hoogeschool wilde bevorderd worden tot doctor. Nu waren er destijds

in ons land, schoon het kleiner was dan thans en ook veel minder inwoners telde, toch 5 hoogeschoolen en wel te Leiden, Utrecht, Groningen, Harderwijk en Franeker. Behalve Nederlanders studeerden hier ook veel vreemdelingen.

Linnaeus dan begaf zich naar Harderwijk, deed daar examen, en werd tot doctor in de geneeskunst bevorderd, nadat hij een geleerde rede had gehouden over tusschenpoozende koorts, d.i. koorts die op geregelde tijden wederkomt. Deze bevordering had plaats nog in hetzelfde jaar van zijn reis en wel reeds in Juni 1730. Zoo had de Heere hem al tot een bepaald doel geleid, en kon hij voortaan zich het noodige verschaffen, al zou ook later blijken, dat hij niet in de geneeskunde zijn hoogsten roem als geleerde behalen zou.

Ge begrijpt wel, vrienden, met welk een blijdschap zijn beminde en haar vader de goede tijdingen uit Nederland ontvingen. Ze hadden wel gewenscht, dat Karel maar aanstonds weer was teruggekeerd. Dat ging echter niet.

Weer begaf zich Linnaeus naar Amsterdam, doch de stad trok hem blijkbaar niet aan. Hij was heelemaal geen koopman, en voor de plantkunde bood Amsterdam toen al even weinig schoons als thans. Vondel zong terecht :

»Waar groeien eiken te Amsterdam ?«

En zoo vertrok Linnaeus dan weldra naar Leiden. Niet dat daar de natuur zoo schoon was, maar Leiden's hoogeschool was destijds, wat de geneeskunst betreft, de meest beroemde van Europa. 't Was als

Moraeus gezegd had. Uit alle landen kwamen er jongelui voor dokter studeeren. Daar woonde o.a. de beroemde Hermanus Boerhaave, die als geneeskundige in heel de wereld bekend was, zoodat zelfs een brief uit Azië hem toegezonden terecht kwam, schoon er alleen op stond: »Aan Boerhaave in Europa.« Of 't met brieven voor dokters nog zoo gaan zou?

Er woonden trouwens te Leiden meer mannen, die Linnaeus gaarne wilde leeren kennen. Dus besloot hij, al was hij gaarne naar Zweden teruggekeerd, dat vooreerst nog niet te doen, maar eenigen tijd in Nederland te blijven waar zooveel knappe lieden waren, van wie hij nog veel leeren kon.

IV.

IN DEN VREEMDE.

Te Leiden aangekomen vond de jonge dokter zijn weg alweer geheel tot zijn doel geschikt. Daar woonde namelijk de beroemde Gronovius, uit een geslacht dat tal van uitnemende mannen heeft opgeleid. De Gronovius hier bedoeld, Johan Frederik, was een overheidspersoon en rechtsgeleerde te Leiden, maar ook een groot vriend van de plant- en kruidkunde, waarover hij verschillende boeken heeft geschreven.

Met dezen heer en nog een anderen geleerde, die Van Royen heette, werd Linnaeus al spoedig bekend

en bevriend. Beiden stonden verbaasd over de groote kennis van den Zweedschen doctor en zochten zijn gezelschap. Met Gronovius sloot de uitlandsche bezoeker weldra innige vriendschap, zooals bleek toen de Leidsche kruidkundige aan een der planten, die de student op zijn reis door Lapland had gevonden, diens naam Linnaeus gaf. Ook hield Gronovius zoo lang aan, tot Linnaeus zijn boek over het Stelsel der natuur, later te Leiden in het licht gaf. In dit boek zette de geleerde schrijver uiteen waarop zijn stelsel rustte. 't Bleek ook dat Gronovius een goeden raad had gegeven, want door dit zijn boek werd Linnaeus in heel Europa als een groot geleerde bekend. 't Werk was in het Latijn geschreven, en heette »Systema naturae.« 't Werd steeds uitgebreid en in 1758 verscheen er te Stokholm reeds de tiende uitgaaf van.

Eens toen Linnaeus in de studeerkamer met Gronovius zat te spreken, vroeg de laatste hem of hij al kennis gemaakt had met Professor Boerhaave.

»Ik heb een paar malen en met groot genoegen zijn lessen bijgewoond,« was het antwoord, »maar heb hem nog niet gesproken.«

»Waarom niet? Ge weet toch dat hij van planten en kruiden minstens evenveel weet als van de scheikunde en de geneeskunst.«

»Zeker, maar ten eerste dorst ik het eigenlijk niet, wijl Boerhaave niet alleen in jaren maar ook in kennis mij zoo ver overtreft; daarbij ben ik een vreemdeling en hier een onbekende; zou hij mij willen ontvangen?«

»Ik kan u gerust raden het te beproeven,« ant-

woordde Gronovius. »Hoe knap en geëerd ook, Professor Boerhaave is de eenvoudigheid zelf. Zijn spreuk is: *Simplex Sigillum Veri* (eenvoud is het kenmerk van het ware) en daarnaar handelt hij. Dat ge een vreemdeling zijt — minder onbekend wellicht dan ge zelf wel denkt — hindert niet. Onze hoogleeraar ontvangt misschien evenveel vreemdelingen als landgenooten in zijn huis. Vorsten en grooten komen van heinde en ver hier om zich door hem te laten behandelen. De Czaar van Moscovië, Peter de Groote, heeft toen hij hier te lande vertoefde, eens wel twee uur gewacht vóór hij Boerhaave kon te spreken krijgen, die het zoo druk had. Ik kan mij maar één geval herinneren dat hij een vreemdeling heeft afgewezen, maar daar bestaat bij u geen gevaar voor.«

»Waarom niet?« vroeg Linnaeus nieuwsgierig.

Ik zal u het geval vertellen,« sprak de Leidsche raadsheer. »Er kwam hier een poos geleden een aanzienlijk vreemdeling. Zijn naam kan ik mij niet meer herinneren, maar wel weet ik, dat hij bekend staat als een ongodist en spotter. Hij vervoegde zich bij Professor Boerhaave en verzocht hem te spreken. Maar toen de hoogleeraar den naam van den bezoeker hoorde, liet hij hem door den knecht kort en goed zeggen: »Boerhaave staat niet op voor een man, die niet voor God opstaat.« Daarmee kon de vreemdeling vertrekken, maar om die reden zal men u althans niet kunnen afwijzen.«

Gelukkig niet,« antwoordde Linnaeus, »maar ik heb gehoord dat de Professor al een poosje lijdend is, en ik vreesde daarom hem lastig te vallen.«

»Dat is waar,« zei Gronovius, »hoe knap hij ook is, tegen ziekte kan hij zich zelf toch niet behoeden. Nu een jaar of vijftien geleden, heeft hij het geducht met de rheumatiek te kwaad gehad. Vijf maanden lang kon hij geen lessen geven. Toen hij weer beter was hebben wij uit vreugd de stad feestelijk verlicht. Nu acht jaar geleden heeft hij opnieuw een zwaren stoot gekregen en dien is hij, op zijn zestigste jaar, nooit weer geheel te boven gekomen. Hij heeft toen de kruidkunde en de scheikunde grootendeels laten rusten en geeft nu alleen nog onderwijs in de geneeskunst, voor honderden hoorders.«

»Dat heb ik gezien,« zei Linnaeus.

»Ik durf u gerust raden,« besloot de ander, »onzen Professor, al is hij nu zeven en zestig jaar oud, eens te gaan opzoeken. Ik ben zeker dat hij u vriendelijk en met belangstelling zal ontvangen.«

Hoe geruststellend Gronovius ook had gesproken, toch was het niet zonder schroom dat Linnaeus zich eenige dagen later bij Boerhaave liet aandienen.

Nu was er, als we zagen, eenige reden voor dien schroom en het is niet goed als de jongere tegenover den oudere, de mindere tegenover den meerdere, zoo iets heel niet gevoelt.

Boerhaave was wel een man om, wat zijn kennis en meer betref, tegen op te zien. Reeds op zijn 22ste jaar was hij doctor in de wiskunde en de wijsbegeerte. Later ging hij in de godgeleerdheid en de geneeskunst studeeren. In de laatste was hij eveneens doctor. Hij werd hoogleeraar in de geneeskunst, in de scheikunde en nam er de kruidkunde ook nog maar bij.

Wel had Gronovius van zulk een man niet te veel gezegd. 't Mooist was daarbij, gelijk we hoorden, zijn eenvoud. Bovendien was Boerhaave een leermeester als weinigen; voor de studenten zorgde hij als een vriend, ja een vader. Welwillend en innemend was hij jegens iedereen. 't Schoonste was, dat hij den Heer vreesde en Gode de eer gaf ook van al zijn kennis en wetenschap.

Onze Linnaeus had reeds veel goeds over hem gehoord. Weinig kon hij echter vermoeden, dat eens zijn naam en faam die van Boerhaave evenaren zouden. Er was trouwens in beider levensloop veel overeenkomst. De Leidsche hoogleeraar was, evenals de Zweedsche doctor, een predikantszoon en op een dorp (Voorhout) geboren. Ook Boerhaave had het in zijn jonge jaren niet weelderig, en moest evenals Linnaeus door goede vrienden geholpen worden, wilde hij gaan studeeren. Evenzoo waren beiden in meer dan een vak bekwaam, vormden vele leerlingen tot knappe menschen, waren vriendelijk in den omgang en daarbij oprecht godvreezende mannen. Beiden werden van gering groot, gelijk 't vaak Gods weg is. Linnaeus werd later zelf ook leerling van Boerhaave, en is wel zijn meest beroemde geworden. Trouwens een lange lijst van bekende namen zou die van Boerhaave's leerlingen vormen, die soms de »herrezen Hippokrates« genoemd werd.

Hippokrates, moet ge weten was een beroemd Grieksch geneesheer uit de oudheid, en wordt wel eens de »Vader der geneeskunst« geheeten. Hij leefde 4 eeuwen vóór Christus, en verscheiden boeken bezit men nog van hem.

Met een aanbevelingsbrief van Gronovius voorzien, trad Linnaeus bij Boerhaave binnen. Hij werd door den heer des huizes vriendelijk ontvangen, en onze jonge Zweed bemerkte tot zijn blijdschap al spoedig, dat Gronovius niet te veel gezegd had.

Al was Boerhaave reeds oud, en zou hij het niet lang meer maken, toch was hij opgewekt, helder van geest en toonde hij groote belangstelling in zijn bezoeker. Er volgde een lang gesprek, waarin Boerhaave gelegenheid had zich te verbazen over het groote verstand en het juiste inzicht van den jongen doctor en niet minder over diens groote kennis van al wat over plantkunde handelde. Toen die mannen, alletwee groot en godvreezend, eindelijk van elkaar scheidden moest de jongste beloven spoedig weer te komen, en — hij hield gaarne zijn woord.

Allengs zochten zij elkaars gezelschap meer en meer. Linnaeus woonde de lessen bij van Boerhaave, en deze op zijn beurt sprak veel met den geleerden Zweed, zoodat er ten slotte tusschen den ouden doctor en den jongeren innige vriendschap ontstond. Dat deze vruchten droeg, ook nog geheel andere dan iemand kon voorzien, zal ons blijken.

Eenigen tijd nadat zij elkaar voor het eerst hadden leeren kennen, bevond zich Linnaeus eens weder ten huize van zijn vriend, toen deze zeide :

»Ik heb meermalen nagedacht over hetgeen we samen hebben besproken. Zoudt ge geen lust hebben voorgoed in de Nederlanden te blijven? Er is hier werk genoeg voor u, en vrienden hebt ge al gewonnen.«

Dat moet ik dankbaar erkennen,« sprak Linnaeus,

»maar toch — hier op den duur blijven zal niet gaan.«

»Niet? Waarom niet?« vroeg Boerhaave glimlachend.

»Wel, in Zweden wacht mij mijn beminde, die al lang gewild had, dat ik zou terugkeeren. Zij zou zeker haar vaderland niet willen verlaten. Daarbij, ik heb mijn land Zweden lief; ik ben er groot geworden, heb er veel goede vrienden gevonden en bezit er tal van bloedverwanten. Mij dunkt, dat mijn vaderland het eerste en oudste recht op mij heeft.«

Dit werd zoo beslist gezegd, dat Boerhaave begreep, dat hij niet verder op blijven moest aandringen, al speet het hem. Hij liet er dus op volgen:

»Ge gaat ons dus eerstdaags verlaten?«

»Ik denk van ja.«

»Dan heb ik een ander voorstel,« zei Boerhaave, »ge reist toch over Amsterdam, nietwaar?«

»Ja, daar vind ik het best een schip voor de reis.«

»Nu,« zei Boerhaave, »dan moet ge te Amsterdam mijn vriend Burman eens opzoeken; die is daar hoogleeraar in de kruidkunde aan de Doorluchtige School. Ik zal u een brief voor hem meegeven.«

Met veel dank aanvaardde Linnaeus dezen voorslag. Eenigen tijd later nam hij een hartelijk afscheid van Gronovius en Boerhaave, en ging met de trek-schuit naar Amsterdam. Hij meende niet anders dan na een kort verblijf aldaar naar zijn vaderland te zullen terugkeeren. Doch alweer zou blijken hoe weinig de mensch zijn weg kan bepalen.

Weinig zal ook de Zweedsche doctor vermoed hebben, toen hij voor de tweede maal de straten van

de grootste stad der Nederlanden doorwandelde, dat twee eeuwen later een kweekerij en een straat van diezelfde stad zijn naam zouden bewaren en in eere houden.

De hoogleeraar Johan Burman, voor wien Linnaeus een aanbevelingsbrief had, behoorde als Gronovius e.a. ook tot een geslacht, dat vele mannen van naam in de wetenschap heeft voortgebracht, twee eeuwen door. Johannes Burman was een eerste onder de plantkundigen van zijn tijd. Dat blijkt ook hieruit, dat zeker geslacht van planten door Linnaeus naar dezen hoogleeraar Burmannia werd genoemd.

Wie een aanbeveling van Boerhaave meebracht, kon er zeker van zijn bij Professor Burman goed ontvangen te worden. Dat ondervond ook Linnaeus.

In den brief had Boerhaave blijkbaar met grooten lof over zijn Zweedschen vriend gesproken. Althans Burman ontving dezen met alle eer, en stelde dadelijk zijn huis tot zijn beschikking, zoolang onze vreemdeling in Amsterdam zou blijven. Niet anders meenende of dat kon hoogstens voor een paar weken zijn, stemde Linnaeus toe.

Doch het liep anders uit.

Twee dagen na zijn aankomst werd hem door zijn gastheer verzocht, eens met hem mede te gaan naar een bovenverdieping. Daar gekomen stond hij niet minder verbaasd. 't Leek er wel een museum. Op groote tafels lagen allerlei vreemde, gedroogde planten, kruiden, bloemen, alsmede velerlei gesteenten en andere delfstoffen. In groote kasten met glazen deuren zag men geraamten van dieren, opgezette vogels; ook veel verschillende werktuigen

voor de natuurkunde en een menigte boeken. Alles echter lag nogal verward dooreen.

«Gij zult u wel verwonderen over hetgeen ge hier ziet,» sprak Burman; »wat wanordelijk, vindt ge niet?»

«'t Moet zeker alles nog zijn plaats krijgen,» zei Linnaeus, die aandachtig rond zag. Er is veel moois bij.»

Juist,» was het antwoord. »Wat ge hier ziet zijn, ik mag wel zeggen, de nagelaten schatten van Paul Hermann.»

«Ge bedoelt zeker den Leidschen professor. Ik heb veel van hem gehoord en gelezen.»

«Juist, 't was van afkomst een Duitscher, die op allerlei hoogeschoolen was geweest tot Rome toe, maar het ten slotte — en hierbij zag Professor Burman zijn gast veelbeteekenend aan — hier in de Nederlanden toch maar het best vond. Nu moet ge weten dat, wijl hij zeer beroemd was in de plantkunde, onze Staten hem opdroegen een groote reis te doen naar Afrika, Indië en Ceylon om daar allerlei te onderzoeken.»

«Zoo iets als ik in 't klein gedaan heb,» zei Linnaeus.

Toen hij na acht jaar terugkwam,» ging Burman voort, was hem een plaats als hoogleeraar in de geneeskunst en de kruidkunde te Leiden opgehouden. Ook werd hij opziener van den Kruidtuin, waar hij heel veel voor gedaan heeft.

Hij was dus een voorganger van, en een man als Boerhaave.»

«Juist, ongelukkig werd hij niet oud, maar vijf en

vijftig jaar. Zijn sterven was een zware slag voor de hoogeschool. Daar kwam nog iets bij. Hij was voornemens een groot werk uit te geven, waarin hij zijn ontdekkingen op Ceylon beschreef. Er behoorden een 400 teekeningen bij, alle in Indië gemaakt. Maar door zijn dood is van dat werk niets gekomen, en ik vrees, dat we ook weinig meer van zijn aantekeningen zullen vinden.

(Dit is later waarheid gebleken. Hermann's werk is goeddeels verloren gegaan.)

»'t Is nu een kleine 40 jaar geleden,« ging de professor voort, »dat Hermann stierf. Rijke verzamelingen voor de wetenschap heeft hij nagelaten. Maar wil men daar algemeen nut van hebben, dan moet het geordend en gerangschikt worden, en alles nauwkeurig beschreven. Dit werk nu is mij opgedragen, en ik heb een deel van het noodige hier laten brengen, en besteed er menig uur aan.«

»Dat is een verbazend werk, professor,« sprak Linnaeus.

Zeker, dat zult ge nog beter inzien als ge het eens nader bekeken hebt.«

Nadat dit geschied was, herhaalde de bezoeker zijn verzekering; »maar,« voegde hij er bij, »'t is wel een aangenaam werk ook.«

»Vindt ge dat?« vroeg Burman snel, »welnu, dan weet ik iets. Blijf nog een poos hier om mij te helpen. Mijn huis beschouwt ge als het uwe en uw werk wordt — daar sta ik u borg voor — heel goed betaald. Over eenige maanden kunnen wij gereed zijn, en dan aanvaardt ge uw reis naar Zweden.«

»Ik moet er nog eens over denken,« zei Linnaeus.

't Slot van de zaak was dat hij toestemde te blijven, nu men er in Zweden ook genoeg mee nam, wijl het bleek in aller belang te wezen.

Zes maanden lang bleef de Zweedsche doctor in het gastvrije huis van professor Burman, die mede zijn vriend werd. Linnaeus verleende met ijver de hulp door hem toegezegd en zoo kon heel de nalatenschap van Hermann uitnemend in orde gebracht. Burmann wist de hulp wel te waardeeren. Zoolang zijn gast bij hem was kon deze nog gebruik maken van professor's kostbare boekerij en prachtige verzamelingen. In dat half jaar leerde Linnaeus velerlei, dat hem later van dienst was.

Dat was trouwens begrijpelijk. Want professor Hermann was een der grootste plantenkenners van zijn tijd geweest, een uitnemend leeraar, een uitgever van zeer nuttige werken, die ook den nog beroemden Leidschen kruidtuin zeer heeft verrijkt. Tot eer van hem heeft Linnaeus een plant *Hermannia* genoemd.

Het gewichtige werk was een goed eind gevorderd, toen onze Zweedsche doctor meende, dat hij na een half jaar gastvrijheid bij den professor genoten te hebben, moest denken aan vertrekken. Hij dacht natuurlijk nu naar Zweden, maar de Heere God had het anders beschikt. Een heerlijk tijdperk wachtte hem nog vóór hij zijn vaderland zou wederzien.

Niet ver van Haarlem onder Heemstede lag twee eeuwen geleden en ligt nog de fraaie buitenplaats De Hartekamp.

Dit buiten werd destijds bewoond door een groot,

rijk heer Mr. G. Clifford, een aanzienlijk bankier, tevens een der bewindhebbers van de Oostindische Compagnie.

Deze heer nu had niet alleen verstand van den handel en van geldzaken, maar was ook, gelijk vele aanzienlijken in die dagen, een man die tijd en geld over had voor een of andere liefhebberij, waartoe destijds vooral het aanleggen van kostbare verzamelingen behoorde, 't zij van Japansch porselein of van boeken, van dieren of van oudheden, van schelpen of van planten. 't Was zeker vrij wat beter dan het doellooze en onnutte verzamelen b.v. van postzegels, gelijk men nu doet.

Zoo had dan ook de heer Clifford op zijn buiten allerlei schoone verzamelingen, een van zeer mooie kasplanten, een andere van gedroogde planten, een derde van boeken, die op de kruidkunde betrekking hadden.

Maar bij zulke groote, prachtige en kostbare verzamelingen behoort iemand, die alles nagaat en verzorgt. Dit kon de heer Clifford zelf niet doen, wijl hij als koopman en bankier te veel werk had. Hij zag dus om naar een bekwaam plantkundige, die voor de schatten van de Hartekamp de noodige zorg zou dragen. Zulk een was echter niet zoo gemakkelijk te vinden, wijl de heer Clifford wenschte dat de man, die hem van dienst zou zijn, tevens geneesheer was, en als huisarts dicht bij de hand zou wesen, als iemand op de Hartekamp zijn hulp noodig had.

't Een en ander kwam ter oore aan Boerhaave en Burman, en als vanzelf dachten de twee geleerde

heeren dadelijk aan Linnaeus. Die was immers dokter en kruidkundige beide. Zij spraken er over met den rijken bankier en gaven zulk een uitnemend getuigenis van den Zweedschen doctor, dat Mr. Clifford dadelijk besloot te trachten Linnaeus in Nederland en voor zich te houden.

Wel had nu deze, gelijk we zagen, vast besloten thans naar zijn vaderland terug te keeren, doch hij veranderde van besluit, toen het zoo verleidelijk aanbod van den heer Clifford tot hem kwam. Immers deze heer bood niet minder dan een jaargeld van duizend gulden en daarbij kost en inwoning op de Hartekamp. Bovendien zou onze Zweedsche doctor veel vrijen tijd hebben, leven in een omgeving, geheel naar zijn zin, en zich geheel kunnen wijden aan zijn geliefde studiën.

Wel is te begrijpen, dat hij ook hier weder het wijs bestier des Heeren zag, die hem een post deed vinden, juist voor hem geschikt. Bleef hij nog een poos in de Nederlanden, dan zou dit hem later in alle opzichten van nut kunnen wezen.

Weldra aanvaardde Linnaeus zijn nieuwe betrekking, die bleek als geknipt voor hem te zijn. Hij was hier, om zoo te zeggen, heer en meester, kon planten en kweeken naar hartelust, behoefde geen kosten te ontzien, en kon door en bij zijn werk zichzelf bekwamen, zooveel hij wilde. Daarbij bezat hij thans in ruime mate al het noodige, en had eigenlijk alleen voor zijn kleeding te zorgen, zoodat er van de duizend gulden per jaar, wat toen heel wat meer wilde zeggen dan nu, nog een aardig sommetje overschoot, dat later te pas kon komen. Zulk een onder-

scheid bij vroeger was wel geschikt om Linnaeus' hart te vervullen met dank aan God, die hem genade ook bij de menschen had gegeven. Want de heer Clifford, die al spoedig bemerkte welk een voortreffelijk man zijn huisdokter was, deed alles om het dezen aangenaam te maken en betoonde een mildheid die vorstelijk mocht heeten.

Vond onze Linnaeus het leven op de Hartekamp recht aangenaam, hij besteedde het zoo, dat ook anderen er toen en later nut van hadden. Allereerst zette hij er zich toe om verschillende boeken over de plantenkunde, die hij voor een deel al klaar had, uit te geven. In korten tijd zag nu het eene geschrift van hem na het andere het licht. 't Eerst verscheen in 1730 het reeds genoemd *S y s t e m a N a t u r a* of *Natuurstelsel*, te Leiden. In het volgend jaar gaf Linnaeus een beschrijving van planten, die op de Hartekamp gevonden werden. Twee andere werken over plantkunde volgden kort daarna.

't Was misschien wel uit erkentelijkheid voor het vele goede door Linnaeus verricht, dat de heer Clifford hem een bijzonder genoegen deed. Hij stelde hem namelijk in staat een reis te doen naar Engeland en Frankrijk o.a. om daar met de geleerden in zijn vak kennis te maken.

Nu was dit juist iets als onze geleerde verlangde. Met groote dankbaarheid aanvaardde hij het gulle aanbod. Weldra stak hij naar Engeland over, en bezocht daar o.a. de groote tuinen te Oxford en Chelsea. Ook maakte hij er kennis met den beroemden kruidkundige Dellinius.

Uit Engeland naar de Hartekamp teruggekeerd,

deed Linnaeus weer een paar werken 't licht zien, en daarop volgde er van zijn hand een, zooals er niet vele verschijnen.

Hij had nu namelijk een anderhalf jaar doorgebracht met het ordenen, rangschikken en beschrijven van de planten op Cliffords buitengoed, en diens groote verzameling van gedroogde planten in orde gebracht. Nu besloot hij, wellicht ook gedreven door dankbaarheid aan zijn beschermer, het geschrevene in 't licht te geven en bracht dit plan in 1737 ten uitvoer. Het was een prachtig en kostbaar plaatwerk »Hortus Cliffortianus« of »Tuin van Clifford« geheeten met 36 platen. De uitgaaf eischte groote kosten, doch de heer Clifford, die zeer rijk was, voorzag ook hierin.

Intusschen begonnen de vrienden in Zweden en vooral de beminde van Linnaeus hartelijk te wenschen, dat hij naar zijn vaderland zou terugkeeren. Ze wisten trouwens, dat hij niet uit onverschilligheid of louter voor zijn genoegen zoo lang uitbleef, maar wijl het verblijf in den vreemde hem nu en later van zoo groot nut kon zijn. Reeds meermalen was hij, gelijk we zagen, van plan geweest weer naar Zweden te gaan, doch telkens was dat op bijzondere wijs verhinderd.

Nu echter begon ook hij sterk te verlangen naar zijn geboorteland. Want ons vochtig klimaat bleek op hem, die uit het droge, zonnige Zuid-Zweden kwam, zeer ongunstig te werken. Dit nu is niet te verwonderen, als we bedenken, hoe destijds niet ver van de Hartenkamp het groote Haarlemmermeer lag, dat zijn kilheid zelfs bij Amsterdam merkbaar maakte.

Over 't geheel was het getal poelen en meren destijds veel grooter dan thans, nu er echter, helaas, nog te veel zijn.

Ondanks zijn begeeren, bleef onze vriend nog ge-ruimen tijd in 1738 te Leiden, waar hij den kruidkundige Van Royen hielp bij het ordenen van den plantentuin der Hoogeschool. Doch eindelijk moest hij gaan. Een laatste bezoek werd gebracht aan den bejaarden Boerhaave, die 't niet lang meer maken zou, en . . . onze vriend bleef ten slotte toch nog. Waarom? Wel, wijl de koorts hem zoo plaagde. Doch onder de goede behandeling van dr. Van Swieten, ook een leerling van Boerhaave, herstelde de zieke, en kon zijn plan uitvoeren.

Ten slotte vertrok Linnaeus dan naar Parijs. Hij werd ook daar zeer goed ontvangen, en maakte er kennis met de gebroeders De Jussieu, beroemde plantkundigen, en met Réaumur, een natuurkundige, die o.a. het matglas heeft uitgevonden, en die een thermometer van 80 graden vervaardigde, die nog gebruikt wordt. In Frankrijk werd Linnaeus zeer geëerd en zelfs onder diegenen opgenomen, met wie de beroemde Academie van Wetenschappen voortaan in geregelde betrekking stond, de zoogenaamde Correspondenten. En nog meer zou volgen.

IN EER EN AANZIEN.

Nu echter begreep Linnaeus, dat hij lang genoeg — 't was meer dan drie jaar — in den vreemde had vertoefd en het tijd werd Zweden weder op te zoeken.

Zoo keerde hij dan over Rouaan naar zijn vaderland terug, doch zou al aanstonds ondervinden, dat op eer en roem niet te bouwen is. Want al ontvingen zijn beminde, zijn ouders en vrienden hem uiterst hartelijk, de Zweden in het algemeen toonden zich tamelijk koel. Zij schenen niet te begrijpen, dat hun landgenoot in enkele jaren een man was geworden, wiens naam en faam overal werd geëerd, en die in het Buitenland alom welkom was. Linnaeus ervoer thans de waarheid van het woord, dat een profeet niet ongeëerd is dan in zijn vaderland. Dat zou echter voor hem niet zoo blijven. Wel zal 't hem pijn gedaan hebben, hem die met zich zelf nogal ingenomen was, te bespeuren, dat men juist in Zweden hem niet eerde als elders.

Voorloopig, dat begreep hij, was het zaak naar geschikt werk om te zien. Hij ging daarom naar de hoofdstad, Stockholm, en vestigde zich daar als geneesheer. In Juni 1739 trad hij in het huwelijk met zijn geliefde Sara Elisabeth Moraeus, die hem reeds zoo trouw had geholpen, en nu als echtgenoot lief en leed met hem ging deelen. Zoo was ook deze zijn hartewensch door den Heer vervuld.

Vooreerst echter was hun leven niet zonder zor-

gen. Wel was de bruid niet arm en bezat ook de bruijom meer dan vroeger, maar het dokterschap bracht in den aanvang bitter weinig op. Weinigen dachten aan den nieuwen geneesheer, slechts enkelen vertrouwden zich aan zijn behandeling, en er kwam zoo weinig in, dat Linnaeus weer de oude zuinigheid in toepassing moest brengen, wat, nu hij getrouwd was, nog minder aangenaam was dan voorheen.

Doch het zou anders en beter worden.

Onder degenen, die door Linnaeus behandeld werden, bevonden zich ettelijke borstzieken. Het gelukte hem met Gods hulp dezen te genezen, en dit was oorzaak, dat weer andere borstzieken hem kwamen raadplegen. Allengs kreeg hij zekere vermaardheid in het behandelen van zulke zieken. Zoo drong zijn naam door tot het Zweedsche hof, en 't gevolg was dat koningin Ulrika Eleonora om dokter Linnaeus zond en hem tot haar geneesheer aanstelde.

»Van dat oogenblik af, gelijk te verwachten was,« zegt een geschiedschrijver, »stroomde alles naar den bekwamen man. Men begon hem naar waarde te schatten, en zijn kunde op prijs te stellen.«

Dat bleek uit velerlei.

Eenmaal bij het hof in gunst gekomen, zag Linnaeus zich weldra benoemd tot geneesheer bij de Admiraliteit en tevens tot koninklijk kruidkundige. Verder werd hij voorzitter van de koninklijke Akademie van Wetenschappen, die hij had helpen oprichten. Daarbij kreeg hij nog een taak die zeer vereerend was. De regeering van Zweden droeg hem namelijk op, nog eens zulk een reis door verschil-

lende afgelegen landsgewesten te doen, als hij reeds eens volbracht had. 't Doel zou weer wezen onderzoek van de natuurlijke geschiedenis, dieren, planten, enz. Maar dan nog nauwkeuriger dan vroeger. Ditmaal echter ging Linnaeus niet uit met een schrale beurs, maar mocht alles doen op Staatskosten, zoodat hij het noodige ruim kon krijgen. Naderhand heeft hij al het onderzochte beschreven.

Zoo was dan de geringe verheven, de kleine groot geworden, gelijk het vaak in Gods wegen met de menschenkinderen gaat. Terecht had onze prins Maurits tot spreuk : Eindelijk wordt het spruitje een boom. In het welbekende schoolboek van De Liefde, dat velen uwer zeker kennen, lezen we o.a. ook :

Geen ceder op den Libanon
Die niet als kleine struik begon ;
Geen man zoo kundig en geëerd
Die 't ABC niet heeft geleerd.

En daarom, vrienden, laat niet af,
Ofschoon 't begin wat moeite gaf ;
Houdt vol met onverdroten vlijt :
De Heer geeft zegen op Zijn tijd.

Dat is ook in het leven van Linnaeus gebleken, gelijk we dusver zagen. Wonderlijk had hem de Heer geleid, doch merk op, dat hij zich liet leiden. De Heere God geeft ons de middelen, maar wil ook dat wij die gebruiken ; Hij wijst ons de wegen opdat wij er in gaan. Een jongen of een meisje moet dus niet denken, och, mij lukt het toch niet. Ik kom nergens toe. Want de Heer is machtig den nederige te

verhoogen en Hij vernedert en verhoogt naar Hij wil. Wel kunnen we niet allen zoo knap en beroemd worden als Linnaeus, maar elk mensch kan in zijn werk God verheerlijken, en daar komt het op aan.

Niet lang daarna werd eeh nieuwe eervolle loopbaan voor Linnaeus geopend, toen hij benoemd werd tot hoogleeraar in de geneeskunst. Even te voren echter was doctor Rosen, dezelfde die, zooals wij weten, hem vroeger zoo had tegengewerkt, aangesteld tot hoogleeraar in de plantenkunde, beiden aan de hoogeschool te Upsal.

Of nu die twee, schoon ambtgenooten, ook vrienden werden, durf ik niet verzekeren. Maar dit staat vast, dat ze allebei tot het inzicht kwamen, dat er een verandering moest plaats vinden. Linnaeus toch wijdde zich het liefst aan de kruidkunde en Rosen had meer op met de geneeskunst. Zoo besloten zij dan met wederzijdsch goedvinden om te ruilen, en het blijkt niet dat een van beiden daarover spijt gehad heeft.

Linnaeus had nu zijn hoogsten wensch verkregen. Hij was hoogleeraar in de kruidkunde, en bleef dat heel zijn verder leven lang.

Welk een onderscheid bij een tien jaar geleden ! Toen was hij een der armste, zoo niet de armste onder de studenten dierzelfde hoogeschool te Upsal; een jonkman, die de oude, afgelegde kleeren van zijn vrienden droeg en zijn schoenen met boomschors moest lappen. Thans was hij door des Heeren bestiering op dezelfde plek een geëerd man, onderwijzer van honderden, die zich beijverden van hem te leeren. Thans had hij geen geldgebrek meer, kon

met zijn gezin onbezorgd leven, en had al den tijd om zich bezig te houden met de wetenschap, welke hem boven alles lief was.

Kon Linnaeus alzoo den Heer loven en danken — hij was een vroom man als b.v. de even be-roemde Newton in Engeland, of Boerhaave bij ons — ook deed het hem innig genoegen, dat zijn vader nog leefde. Vader trad echter in 1749 als leeraar af, en zijn zoon, Samuel, de broeder van onzen Karel, volgde den ouden predikant op, eveneens te Sten-brohult.

Op zekeren dag begaf Linnaeus' vrouw, Sara, zich met haar zontje, dat, gelijk zijn vader, Karel heette, naar laatstgenoemd dorp, om haar schoonvader te bezoeken. Ze werden er, als altijd, hartelijk ont-vangen.

De oude heer zat met zijn zoon Samuel in de huiskamer, en haalde al aanstonds een groot pren-tenboek voor den dag. Want het was de verjaardag van den kleinen jongen, die dol veel van grootvader hield, gelijk deze van hem. Om den kleine eens recht genoegen te doen, mocht hij dien dag naar grootvader.

Familieleden zag men in die tijden soms maar heel zelden. Want de reisgelegenheden waren slecht en kostbaar. Zoo viel er dan veel te vertellen, al kon ook Karel, de vader, tot aller spijt er niet bij zijn.

«Ik denk daar zoo» zei grootvader, »welke groote dingen de Heer toch bij ons heeft gedaan. Wat een onderscheid bij vóór vijf en twintig jaar! Ik zag in mijn Karel niets. Wat heb ik mij toch vergist!»

»Ja, lieve vader,« antwoordde Sara lachend, »dat

heb ik wel eens gehoord. De Heer heeft gelukkig alles wel gemaakt. Maar wij zijn kortzichtige menschen.«

«Zeg dat wel,» sprak grootvader; «ik was van meening, dat er van Karel niets zou terecht komen. Daarom nam ik hem van de school te Wexio, en deed hem bij 't schoenmaken. Hij zal er nu wel nog eens om lachen.«

Dat hebben we samen al vaak gedaan. 't Is hem toch nog ten dienste geweest.«

«Ik zal nooit vergeten,» vervolgde grootvader, «hoeveel dank wij allen, naast God, aan dien goeden dokter Rottmann schuldig zijn. Hij ontdekte 't eerst wat er in Karel school, toen ik zelf er nog blind voor was. Zonder hem zou er uit mijn zoon misschien een schoenmaker zijn gegroeid, maar zeker geen hoogleeraar.«

Zoo denkt mijn man er ook over,» sprak Sara, «wij zullen zeker dokter Rottmann altijd in gedachtenis houden.«

't Gezelschap ging nu den tuin in. Daar wees grootvader den kleinen Karel de plekjes, waar zijn vader had gespit en geplant, en die nog in eere werden gehouden, in dien hof, welke nog steeds de geliefde plek voor den dominee was. De kleine Karel had recht schik in den mooien tuin. Hij mocht dien dag bloemen plukken naar hartelust, en grootvader merkte op: «Hij schijnt ook van bloemen en planten te houden. Dat zit in ons geslacht. Laten we het maar goed opmerken, Sara, wie weet waartoe het goed is, en wat Karel'tje nog tot vreugde van zijn vader kan worden.»

»Zoo de Heer wil,« sprak de moeder.

Onwetend had de goede oude man de toekomst vrij juist voorspeld. Dat zou later blijken.

De oudere Karel, de hoogleeraar, leidde, gelijk te verwachten was van een man, die al vroeg het voorrecht had gehad van te leeren werken, een arbeidzaam leven. Wel verdiende hij thans ruimschoots zooveel als hij noodig had, maar zijn ijver bleef dezelfde. Evenzoo leefde hij tamelijk eenvoudig en was spaarzaam in zijn huishouding als iemand die jong heeft geleerd wat geld waard is, die het dus niet onnoodig uitgeeft. Ook de vermeerdering van het gezin met zonen en dochteren verhinderde den vader niet ijverig te arbeiden.

Nu dient daarbij gezegd, dat tot de vele gaven die Linnaeus van God ontvangen had, ook behoorde een buitengewone werkkraft. Hij was gewoon des winters om negen uur ter rust te gaan, en dan te slapen tot zeven uur in den morgen. Tamelijk lang zult ge zeggen. Maar ge moet niet vergeten, dat het in het hartje van den winter in Zweden eerst tegen tien uur in den morgen licht wordt, en de donkerheid alweër tegen drie uur invalt, en dat tevens de beoefening der plantkunde goeddeels niet bij lamplicht kon geschieden. Bovendien hield Linnaeus bijzonder van onderzoekingen in de vrije natuur, waartoe de winter in een zoo noordelijk gelegen land als Zweden minder gelegenheid biedt. Des zomers haalde hij in elk geval de schade in, en sliep dan slechts van tien tot drie uur. In 't midden van dat jaargetij kon hij dan echter bij vol daglicht te bed gaan en weer opstaan.

Ontzaglijk veel werd door hem verricht. Wat hij vroeger in het groot en algemeen had behandeld, in de boeken welke in ons vaderland werden uitgegeven, werkte hij nu in rustiger dagen in bijzonderheden uit. Zoo is het te begrijpen, als wij vermeld vinden, dat hij tijdens zijn verblijf te Upsal ongeveer tweehonderd academische geschriften vervaardigde, en daarbij nog allerlei verhandelingen voor geleerden in Zweden en in 't buitenland. Inzonderheid besteedde hij veel tijd en moeite aan zijn groot en wereldberoemd werk over de soorten der planten, waarvan de Latijnsche titel is: *Species Plantarum*, en een paar andere belangrijke boeken.

't Is niet onmogelijk, dat Linnaeus wat veel van zijn krachten eischte en het daardoor kwam dat hij vroeg verouderde. Zijn naam echter werd door al deze werken in geheel Europa, ja ver daarbuiten bekend.

Wie in den zomertijd, waarvan we zoeven spraken, in de omstreken van Upsal vertoefde kon daar vaak een eigenaardig schouwspel zien.

Daar wandelden of liever daar bewogen zich, nu hier- dan daarheen, eenige honderden menschen, nagenoeg allen jonge mannen, druk pratend en blijkbaar niet voor hun verdriet uit. Waren er destijds al jongelingsvereenigingen geweest, dan had men kunnen denken aan zulk een, die een uitstapje maakt.

't Was echter heel iets anders en het gold ook niet louter een pleiziertochtje. Voorts bemerken we dat niet alle jongelui Zweden zijn, want er worden onder elkaar verschillende talen gesproken.

Te midden der jonge lieden beweegt zich een

man van middelbaren leeftijd, wiens kleeding hem doet kennen als een die tot den geleerden stand behoort. Hij is klein van gestalte, zoodat menig jongere lichamelijk boven hem uit steekt. Daarbij loopt hij ook wat gebukt, en men zegt dat hij zich dat aangewend heeft bij het vele zoeken naar kruiden en insecten. Maakt echter zijn gestalte weinig indruk, des te meer treft zijn innemend, vriendelijk gelaat, zijn sprekend en vurig bruin oog, en de levendigheid waarmee hij antwoordt, als hem iets gevraagd wordt, of als hij zich richt tot de jongelui, die dan zeer aandachtig luisteren.

Die man is professor Linnaeus; de honderden om en nabij hem zijn de studenten, die hij opleidt.

Telkens worden er lessen, hooggeschatte, gegeven in de vrije natuur. Daar houdt de hoogleeraar van en zijn jongelui niet minder.

In groepjes verspreiden zij zich in de bosschen, over de heuvels en in de velden, al zoekend en speurend. Opeens klinkt het geluid van een walddhoorn; dat is het teeken tot verzamelen. Dan komen allen bijeen en deze of gene heeft een zeldzame plant ontdekt; gelukkig is hij als 't een vrij onbekende is. Ze wordt tot den meester gebracht; allen scharen zich om hem heen, en nu begint de hoogleeraar zijn taak. Hij wijst de soort aan, waartoe de plant behoort, geeft haar kenteekenen op, en redeneert soms een uur lang over een schijnbaar onbeduidend plantje, maar altijd zoo dat allen gaarne luisteren.

Gelijk we reeds zeiden, waren het niet enkel landgenooten, die Linnaeus onder zijn gehoor had. Men

kon van hem als weleer van Salomo zeggen, dat er van alle landen en volken kwamen om zijn wijsheid te hooren, zelfs »uit de meest verwijderde oorden van Europa,« en dat wou toen heel wat meer zeggen dan nu. Wij reizen in 12 uur b.v. van Amsterdam naar Berlijn; destijds deed men daar zoo ongeveer een week over, en waren natuurlijk de kosten tienmaal grooter dan nu.

Hoe ook de buitenlanders Linnaeus op prijs stelden, bleek wel 't best uit de hulde die zij hem bewezen. De meeste geleerde genootschappen van Europa rekenden het zich tot een eer, Linnaeus tot lid te mogen benoemen. Wat een verschil bij vroeger toen hij nog een arme student was! Meer nog. Men deed alle moeite om den beroemden man te bewegen, zijn vaderland te verlaten en elders hoogleraar te worden. De Duitschers verlangden hem te Göttingen, de Russen te Petersburg, en op geld werd niet gezien.

't Verst ging men, in dit opzicht, in . . . Spanje. Het Spaansche koninklijke Hof deed alle moeite om hem te bewegen over te komen. Hij zou een jaarwedde krijgen van niet minder dan 2000 piasters, d.i. 5000 gulden, een voor dien tijd zeer hooge som. Verder zou hij verheven worden in den Spaanschen adelstand en, als Spaansch burger geworden, alle rechten genieten, waarop alleen geboren Spanjaarden aanspraak hadden. Ja, meer nog. 't Was destijds op zware straf in Spanje verboden tot een andere kerk te behooren dan de Roomsche. Wie daarbuiten stond heette een ketter en werd gegrepen. Maar als Linnaeus wilde komen, dan zou hij zijn

Luthersche belijdenis in volle vrijheid getrouw kunnen blijven. Hij was wel een ketter, maar men had hem nu eenmaal noodig !

Doch Linnaeus had zijn land en volk veel te lief, om aan die lokkende roepstemmen gehoor te geven. Hij behoorde niet tot de luchthartige menschen, die men ook onder ons wel vindt, die zeggen : waar het goed is, is mijn vaderland, en die Nederland met Amerika ruilen gelijk men van jas verwisselt. Linnaeus liet Duitschers, Russen en Spanjaarden, wat ze waren, maar zei : ik blijf in Zweden, ik wil mijn land en mijn volk nuttig zijn. En de Heer heeft den godvreezenden man daarin gezegend.

Het strekt den Zweden tot eer, dat zij zooveel vaderlandsliefde als Linnaeus betoonde, hoog toonden te waardeeren ; een voorrecht dat, gelijk de geschiedenis leert, niet elk in dergelijk geval ten deel wordt.

Vooraf Koning Gustaaf de derde toonde groote genegenheid voor den nu alom beroemden geleerde. Hij schonk hem, toen Linnaeus juist 40 jaar oud was, den titel van koninklijk lijfarts of Archiater. Eenige jaren daarna ontving de hoogleeraar de ridderorde van de Poolster. Kort daarop werd hij in den Zweedschen adelstand verheven. Sinds dien tijd noemde hij zich Carl von Linné. 't Is mogelijk daarin een bewijs te zien van zekere eerezucht en ijdelheid die Linnaeus niet vreemd waren, al kan men het ook anders uitleggen.

Doch ook de grootste mannen hebben hun zwakheden. 't Is kwalijk te ontkennen, dat Linnaeus zich wat licht liet verleiden om zijn eigen lof te verkon-

digen, en zijn eigen denkbeelden met drift te verdedigen. Maar men vergeet niet dat hij die, zooals een schrijver zegt, met eerbewijzen overladen werd, ook werkelijk op zijn gebied in heel de wereld zijns gelijke niet had en altijd vol geestdrift was voor zijn arbeid. Tevens is waar, dat hij zich kenmerkte door een beminnelijke eenvoudigheid, gelijk wij reeds zagen, en ongeveinsd oprecht was van karakter. Van twisten over geleerde zaken hield hij allerminst. Hoe hoog men hem in den vreemde waardeerde bleek ons ook reeds daaruit, dat de Akademie van wetenschappen te Parijs hem tot een der buitenlandsche leden benoemde. Zulke leden waren er in het geheel maar 8; één daarvan was een Nederlander Dr. Van Swieten, dezelfde die vroeger Linnaeus behandeld had.

Al woonde onze geleerde nu ook te Upsal, hij voelde zich toch telkens getrokken tot het leven op het land, waar hij zijn kinderjaren had doorgebracht. Daar nu zijn middelen het ruimschoots veroorloofden kocht hij niet ver van Upsal een landgoed Hammerby geheeten. Daar bracht hij voortaan zijn vacantes door. Later liet hij op dat landgoed ook een Museum bouwen, waarin zijn eigen prachtige verzamelingen een geschikte plaats vonden.

Niet langs een gemakkelijken weg — we zagen het — was Linnaeus zoo hoog gestegen.

Hij had een moeilijke jeugd gehad, veel moeten ontberen, en toch hard werken. Daarbij had hij zich nooit ontzien, maar ontzaglijk veel gearbeid, zooveel tijd en kracht hem maar toelieten, dankbaar erkennende den zegen, dien God hem had geschonken.

Misschien echter had onze geleerde wel wat al te veel van zichzelf gevergd. Althans, toen hij een jaar of wat over de zestig was, begon hij zeer af te nemen; hij was vroeg oud. Hijzelf begon dit ook te bespeuren, en hoe moeilijk het hem ook viel, toch was hij zoo wijs om zich langzamerhand aan het onderwijs op de hoogeschool te onttrekken.

Trouwens reeds lang had hij bij dat werk een voortreffelijke hulp gevonden in zijn zoon Carl, dien we reeds eens ontmoet hebben. Er waren in het gezin meer kinderen geboren, zonen en dochters, doch ten slotte bleef van de broers Karel of Carl alleen over. Hij was iemand van groot verstand, al jong zeer knap, en een even groot liefhebber van de plantkunde als zijn beroemde vader. Zoo kwam het, dat de zoon reeds op zijn achttiende jaar dien vader als hulp werd toegevoegd, met den titel van *demonstrator*, dus zooveel als uitlegger. Later volgde Carl zijn vader als hoogleeraar op.

Op zekeren dag zat Linnaeus, thans een grijsaard reeds, in zijn studeerkamer een brief te schrijven aan zijn hoogbejaarden schoonvader Dr. Moraeus. 't Schrijven vlotte echter niet zoo meer als vroeger, en toen hij het adres op den brief zetten zou, zat hij eerst een poos in gedachten. Een verdrietige trek kwam op zijn nog altijd innemend gelaat. Mistroostig en hoofdschuddend wierp hij eindelijk zijn ganzepen neer, stapte zijn kamer uit, en ging naar de huiskamer waar zijn echtgenoot zich bevond.

Och Sara, sprak Linnaeus, met wat doffe stem, hoe heet uw vader ook weer?

Maar lieve man, riep Sara verbaasd, dat weet

ge toch wel. Hij heet immers Moraeus, net als ik.«

»'t Is waar ook, zei de professor, als ging hem een licht op.

Hij wandelde terug naar zijn kamer. Maar zijn vrouw zag hem droevig na, terwijl zij mompelde : »Het gaat niet goed. Hij wordt minder. Dat begint altijd met het geheugen. 't Is een kwaad teeken.«

Zij was de dochter van een geneesheer, en kon het weten. Linnaeus zelf was er trouwens ook niet blind voor. Niet lang daarna vroeg hij aan koning Gustaaf ontslag als hoogleeraar. Hij was toen 65 jaar oud.

De koning echter, die heel veel van Linnaeus hield, kon het gevraagde niet zoo aanstonds geven. Linnaeus was de roem van de hoogeschool, en tot geen prijs wilde men hem missen.

Het ontslag werd dan ook door den koning geweigerd, maar die weigering was in zulke omstandigheden reeds op zichzelf een eer. Daarbij schreef de vorst in woorden, welke voor Linnaeus, die zeer op lof gesteld was, bijzonder vleierend waren. Men wilde eenvoudig den naam van zulk een wereldberoemd man op de lijst der hoogleeraren niet schrappen, zelfs al kon hij niet meer, gelijk vroeger, de werkzaamheden naar behooren waarnemen. De kroon zette Gustaaf op alles, door aan Linnaeus, of thans Von Linné, een dubbel jaargeld toe te kennen. Bovendien schonk hij hem nog twee landgoederen en maakte er de bepaling bij, dat die bezittingen na den dood van den hoogleeraar op zijn kinderen zouden overgaan.

Wat de werkzaamheden betreft, kon Linnaeus aan

de hoogeschool te Upsal vertoeven, of op zijn bezittingen, al naar hij verkoos. Hij was thans in den vollen zin des woords een vermogend man. Toch had hij in zijn jeugd en ook later zoo zeer geleerd spaarzaam te leven, dat hem dit in zijn huishouding altijd bijbleef.

Niet lang echter zou hij meer genieten van al wat menschen konden doen om zijn leven te veraangename. Had hij in 1772 ontslag verzocht, in 1774 werd zijn gestel geschokt door een beroerte. Twee jaar later gebeurde dit nog eens, en nu volgde een groote zwakheid van lichaam en geest beide. Voor de wetenschap kon hij niets meer doen, ja hij werd zelfs geheel kindsch, zoodat hij, als een kleine knaap, alleen nog begrip had van de eenvoudigste dingen. Zoo leefde hij nog twee jaren tot hij den 10en Januari 1778 stierf. Hij was toen 71 jaar oud.

Zijn dood wekte treurigheid in heel het land, ja ver daar buiten. Met buitengewone plechtigheid werd de eens zoo arme predikantszoon in de domkerk te Upsal begraven. Koning Gustaaf liet hem daar een prachtig gedenkteeken oprichten en ook een gedenkpenning slaan te zijner eere. Toen de Rijksstenden of Kamers bijeen waren hield de Koning zelf een lofrede op Linnaeus.

Gelijk wij reeds zagen, werd deze opgevolgd als hoogleeraar door zijn zoon Karel, eveneens een groot geleerde. Deze overleed echter reeds op den leeftijd van 42 jaar, en liet geen kinderen na. Thans leven nog in Zweden afstammelingen van Linnaeus' dochters, maar de geslachtsnaam heeft met Karel opgehouden te bestaan.

Doch Linnaeus zelf is, om zoo te zeggen, blijven voortleven. Vooreerst in zijn vele leerlingen, waarvan hij sommige naar zeer verre streken uitzond; zulke personen noemde hij apostelen. Ten tweede door zijn werken, die nog hooggeacht zijn. Toen zijn boek over het natuurstelsel voor de tiende maal werd gedrukt, had hij het zoo bijgewerkt, dat alle hem bekende dieren en plantsoorten werden genoemd. Voor het eerst kon men nu heel deze wetenschap overzien. Wie lust heeft kan dit in 't Latijn geschreven boek ook in onze taal lezen, waarin het is overgebracht door den geleerden Houttuyn. Dat er heel wat in staat blijkt u reeds daaruit, dat het werk z e v e n e n d e r t i g deelen telt en v i e r e n t w i n t i g jaar noodig waren om 't uit geven (1761—1785). Het heet: Natuurlijke Historie volgens het samenstel van Linnaeus.

Deze laatste zelf mocht nog op zijn 60e jaar den 12en druk van zijn groot werk behandelen. Het is totnogtoe de eenige algemeene opgaaf of lijst der soorten van het dieren-, het planten-, en het delfstoffenrijk. Niemand, die op dit gebied grondige kennis wil op doen, kan ook nu nog dit boek missen.

En toch, wat zou dit alles gebaat hebben voor den geleerden man als hij niet nog wat beters gekend, niet den Heere God gediend en verheerlijkt had? We zagen reeds dat hij wat vader en moeder hem hierin geleerd hadden, ook trouw bleef. Een groot man te zijn is goed, een godvreezend man te zijn het beste.
